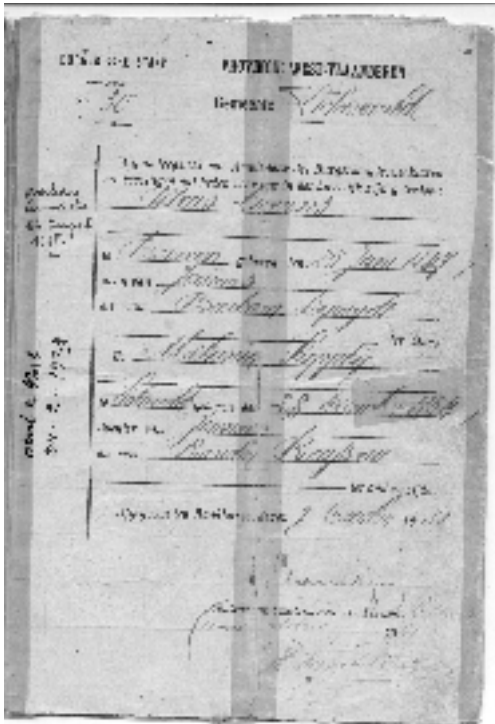

ONZE RUBRIEK VOOR BEGINNERS: DE START THUIS EN BIJ DE FAMILIE

Vooraleer we op stap gaan naar gemeentehuizen, archieven of documentatiecentra van de VVF is het nodig dat we eerst controleren wat er thuis of bij onze familie allemaal te vinden is. Hierbij zal de éne al wat meer geluk hebben dan de andere. Zelf begonnen we ermee toen we 13 jaar oud waren. Zo vonden we uiteraard zeer gemakkelijk bij de grootouders de trouwboekjes terug van hun ouders. Meteen hadden we bijna alle geboorte-, overlijdens- en huwelijksdata van de eerste 15 kwartieren uit onze kwartierstaat. Anders ligt het wanneer men als (vroeg) gepensioneerde start met genealogische opzoekingen. Veelal behoort men dan al tot de oudste generatie of zijn de zo begeerde documenten in vroegere tijden op de "brandstapel" of in een papierslag van de jeugdbeweging terecht gekomen. Niet wanhopen, misschien valt er nog wel iets te vinden bij familieleden.

Wat kunnen we allemaal terugvinden in onze onmiddellijke omgeving? Eerst en vooral zijn er de **geboorte- of doopkaartjes**. Maar ze bevatten dikwijls weinig of onvolledige informatie (1). Ze kunnen later wel nuttig zijn om de publicatie van onze familiegeschiedenis op te smukken.

De **huwelijksaankondigingen** vertellen je, weliswaar soms op een verwarrende manier, wie de ouders van bruid en bruidegom zijn. Je hebt er meteen ook een paar adressen bij. Indien het om verre verwanten gaat, heb je misschien wel wat geluk en wonen die familieleden nog op hetzelfde adres. Het belangrijkste familiedocument rond het huwelijk is echter het **trouwboekje**. Het bevat in de eerste plaats de huwelijksdatum en -plaats, namen van bruid en bruidegom met hun geboorteplaats en -datum, namen van hun ouders. Soms wordt bij de aangifte van hun overlijden op het stadhuis ook hun overlijdensdatum in de rand genoteerd. Ook de datum van het kerkelijk huwelijk kan je er heel vaak in terugvinden. Een boel genealogische informatie dus die je achteraf nog wel dient te controleren voor zover mogelijk. Meestal raak je zo over de fameuze kaap van de laatste 100 jaar. Eén tip willen we echter niet onthouden. Doe niet zoals ondergetekende destijds: probeer niet zelf oude documenten te restaureren met kleefband. Het enige resultaat zijn bruine strepen op de beplakte

stukken. Bij wijze van voorbeeld wat je allemaal kan vinden aan data drukken we hier de eerste bladzijde af van het trouwboekje van de ouders van onze grootmoeder maternel. Alle data blijken na controle te kloppen. o.a. van dit document werden

(1) J. BUYDENS, Enkele bedenkingen over de waarde van doopkaartjes, trouwbrieven en overlijdensberichten in de krant, in *Vlaamse Stam*, 36e jg. (2000), p. 273

de losgekomen delen van de bladzijde opnieuw samengeplakt met kleefband. Je ziet dat het resultaat niet denderend is na 35 jaar.

De **rouwbrieven** en de bidprentjes zal je normaal ook vinden bij je zoektocht naar oude familiepapieren. Geef niet te vlug de moed op. Navraag als jonge knaap bij onze grootmoeder leerde dat er bijna geen bidprentjes of rouwbrieven bewaard waren. Zij was immers gevlucht op het einde van de Eerste Wereldoorlog uit Rumbeke naar Tielt. Na het doorsnuffelen van de "oude koffers" hadden we echter meer dan 200 bidprentjes gevonden van mensen die allen overleden waren in Pittem vóór de jaren 1930... De vorige huurder had dit blijkbaar achtergelaten.

Let wel op bij gebruik van de informatie. Bij een overlijden wordt soms een rouwbrief gebruikt van een eerder overleden broer of zus. Precies die staan op dat vroegere document niet vermeld bij broers en zusters. Het gebeurt dan dat men die er vergeet aan toe te voegen... Ook een familieruzie kan ervoor zorgen dat een deel van de familie niet vermeld werd. Als de rouwbrieven niet al te oud zijn, kunnen de adressen nuttig zijn voor later bezoeken aan familieleden.

Wie wat geluk heeft zal nog heel wat andere familiepapieren vinden: pachtcontracten, koopakten, testamenten, lidkaarten van verenigingen, processtukken, brieven, e.d.m. Ook hier een belangrijke tip: gebruik geen paperclips of nietjes, na enkele jaren roesten die namelijk. Indien je die zaken mag gebruiken en terug moet bezorgen aan de eigenaar(s)-familieleden, neem dan zo vlug mogelijk fotokopies. Stel dit niet uit en bezorg alles eerstdaags terug: zo kweek je vertrouwen voor de toekomst. Het kan immers dat je later diezelfde familieleden nog bepaalde zaken moet vragen.

Een belangrijk onderdeel van het familiearchief vormen de foto's. Hier is een taak weggelegd voor de genealoog. Probeer zo vlug mogelijk zoveel mogelijk personen te identificeren op deze foto's. Wat kan men later aanvangen met familiefoto's waarvan men niet weet wie de personen zijn op die foto... Indien je ook die zaken moet terugbezorgen: hier brengt de computer soelaas. Scan alle foto's in en bezorg ze ook zo vlug mogelijk terug aan de rechtmatige eigenaars (en maak een backup van je gegevens !).

Tenslotte zijn er de familie verhalen. Interview zo veel mogelijk familieleden, ze hebben vast en zeker interessante vertellingen voor een eventuele latere publicatie van de familiegeschiedenis. Er komt een ogenblik dat je dat niet meer kan. Voor sommige van die verhalen zal je zelfs later (ten dele) de bewijzen van hun echtheid vinden. Dat was alvast onze ervaring die we een volgende maal willen meedelen.

Wilfried Devoldere

ONZE RUBRIEK VOOR BEGINNERS:

MONDELINGE OVERLEVERINGEN

(WAARHEID OF VERZINSEL ?)

In vorige bijdragen voor deze rubriek werd reeds gewezen op het belang van **mondellinge overleveringen** (1). Uiteraard moeten deze getuigenissen met de nodige voorzichtigheid worden genoteerd. Iedere tussenpersoon heeft misschien zijn deel aan het verhaal toegevoegd! Vooral als het gaat om oude overleveringen is het moeilijk te achterhalen wat van het gehele verhaal nog klopt.

Bij de familie van onze grootmoeder materneel (Julia Lievens) leven twee dergelijke overleveringen uit een ver verleden. Een eerste verhaal wil dat de familie Lievens in de loop van de 15de eeuw uit Wingene naar Beveren-Roeselare kwam wonen. Zij zouden zijn gevlucht uit Wingene naar Beveren... In ieder geval woonde de familie Lievens al rond 1550 in Beveren-Roeselare. Een tweede zekerheid is dat er in de 15de eeuw verschillende gezinnen Lievens woonden in Wingene. Er ontbreekt echter voldoende archiefmateriaal van Beveren-Roeselare om met zekerheid de link te kunnen leggen. Het blijft dus voorlopig gissen naar de waarheid van deze wel heel oude overlevering.

HET VERHAAL

Met een tweede familieverhaal hadden we meer geluk. Het situeert zich in de jaren 1810. Bijna tweehonderd jaar geleden dus: men zou niet onmiddellijk verwachten dat we nog de waarheid zouden achterhalen. Onze grootmoeder en haar nicht Zoë Lievens vertelden over hun grootmoeder Barbara Depuydt. Centraal in de overlevering staan de ouders: Joannes Baptiste Depuydt en Barbara Theresia Tanghe. Volgens de vertellers was in de jaren 1810 het volgende gebeurd: drie vrijgezellen Depuydt van reeds een respectabele leef-tijd woonden er samen op een boerderijtje op de *Kapelhoek* te Beveren-Roeselare. Op de hoeve woonde ook een jonge meid. Op zekere dag lieten ze het lot beslissen wie van de drie met de meid zou trouwen...

DE HOOFDROLSPELERS

De gebroeders waren kinderen van Bernardus De Puyt (geboren te Koolskamp in 1716 doch met verdere roots in Beveren, en overleden in 1799 te Beveren) en van Godelieva Van De Kastele (Gits 1718 – Beveren-Roeselare 1785). Eerder waren Catherina Theresia (1747), Godeliva Theresia (1749) en Petrus Antonius (1752) geboren. De drie broers waarover we het verder hebben waren:

Joannes Baptiste, geboren en gedoopt te Beveren op 7 maart 1755 (doopgetuigen waren Albert Erckelboudt en Maria Anna Vercruysse),

Jacobus, geboren en gedoopt te Beveren op 10 oktober 1757 (peter en meter waren Jacobus Van Wallegheem en Maria De Meulenaere),

Emmanuel Franciscus, geboren en gedoopt te Beveren op 16 juli 1760 (doopheffers waren Bonavantuur Verhamme en Catharina Theresia De Puydt).

(1) W. DEVOLDERE, Onze rubriek voor beginners: de start thuis en bij de familie, in: *Vlaamse Stam*, 37ste jg. (2001), pp. 92-93 en J. ROELSTRAETE, Onze rubriek voor beginners: documenten in het huisarchief, in *Vlaamse Stam*, 37ste jg. (2001), pp. 210-213

(2) P. COGHE, R. ROTSAERT en R.L. DEWULF-HEUS, *Volkstelling 1814, deel XIX (Beveren-Roeselare, Blankenberge, Eernegem en Ichtegem)*, VVF Brugge, 1983

De volkstelling van Beveren-Roeselare die werd afgesloten op 27 december 1814 (2) leert ons dat het inderdaad deze drie broers waren die samen woonden. We vinden volgende personen :

- Depuydt Joannes	59 jaar	landbouwer	° Beveren
- Depuydt Jacobus	50 jaar	landbouwer	° Beveren
- Depuydt Emanuel	52 jaar	landbouwer	° Beveren
- Tanghe Therese	20 jaar	meid	° Lendeledede

Wat onze grootmoeder vertelde kan dus best kloppen. Het spreekt voor zichzelf dat we nooit meer zullen terugvinden dat het lot besliste wie van de drie vrijgezellen met de meid in het huwelijksbootje zou stappen. De overige elementen van het verhaal kloppen wel allemaal !

Het is de oudste van de drie ongehuwde broers die op 16 februari 1819 zal huwen met Barbara Theresia Tanghe... De fiere bruidegom is dan net geen 64 jaar oud, zijn bruid heeft nog maar de leeftijd van 26 jaar bereikt. De jonge bruid was geboren te Lendeledede op 25 oktober 1792 en er 's anderendaags gedoopt. Haar vader Guillielmus Franciscus Tanghe was eveneens geboren te Lendeledede (3 oktober 1762). Hij zou er plots overlijden op 19 september 1796. Guillielmus was net geen 34 jaar oud ! Uit zijn eerste huwelijk met de Izegemse Maria Anna Baes had hij een zoon Petrus Josephus. Guillielmus trouwde een tweede maal te Lendeledede op 8 februari 1792 met Maria Joanna Hoste die eveneens geboren was te Lendeledede en dit op 31 augustus 1755. De moeder van de bruid was dus even oud als de man van de bruid... Moeder Hoste zou hertrouwen met Francis Brouckaert en te Ardooie overlijden op 15 maart 1821.

NA HET HUWELIJK ...

Het enige kind uit dit huwelijk is Barbara Depuydt (de grootmoeder van onze grootmoeder die het verhaal liet verder leven). Ze werd het jaar na het huwelijk geboren te Beveren op 28 november 1819. In 1842 huwde ze zelf met Joannes Josephus Lievens (1810-1889). Op 1 augustus 1867 zal ze sterven te Moorslede, amper 47 jaar oud. De elf kinderen werden allen volwassen wat in die tijd toch wel een uitzondering was. Tien zouden een levenspartner vinden terwijl Constant (1856-1893) Jezuïet werd. Hij werd missionaris in India. Onlangs werd gestart met de voorbereiding voor zijn Zaligverklaring.

Wanneer Barbara twaalf jaar is, verliest ze haar vader die toen reeds 77 lentes telde... Volgens de akte van de burgerlijke stand overleed hij te Beveren op 12 januari 1833. De parochieregisters hebben het over 13 januari, de vijftiende wordt hij begraven. Het jaar nadien (Beveren, 13 augustus 1834) hertrouwt zijn weduwe met Petrus Couvreur uit Staden. Moeder Tanghe sterft te Beveren op 6 september 1859. In het parochieregister wordt verkeerdelijk genoteerd dat ze geboren is in Ardooie. Waarschijnlijk had ze er evenwel gewoond voor ze als meid in Beveren haar intrek nam bij de vrijgezellen Depuydt vermits haar moeder er gestorven was.

In de zomer van 1833 (10 juli) gebeurt de registratie (3) na het overlijden van Joannes Depuydt. Als enige erfgenaam heeft hij zijn dochter Barbara aangeduid. Zij erft de *onroerende goederen door den zelve achtergelaeten bestaen(de) in een behuysd en betimmerd hofstedeken groot onder hoofplaats, hoveniershof, zaeyland en bosch, dry bunders een en veertig roeden geleden op beveren by dherberghe den Meerlaen en door de declarante gebruyckt...* Er was echter voor notaris Vandewalle (Gits) een huwelijkscontract opgemaakt op 25 januari 1819. Hieruit blijkt dat de weduwe uit de verdeling volgende goederen mag behouden:

(3) RABW, Registratie en Domeinen, kantoor Hooglede, inv. 84.

haere kleederen, lynen, baguen en juweelen te zaemen geschat op twee en vyftig francs doende alhier over de helft uyt deze nalaetenschap frs. 26, een somme van zeshonderd drye en vyftig francs zes centimen maekende over de helft uyt deze nalaetenschap 326,53 , ... wezende vervolgens de bevoordeeling by haer contract van houwelyck dry honderd twee en vyftig francs dry en vyftig centimen...

Joannes Depuydt wist heel goed dat zijn jonge vrouw hem in jaren lang zou overleven en had via het huwelijkscontract gezorgd voor zijn echtgenote. De hoeve ging echter rechtstreeks naar dochter Barbara. Uit de aangifte van haar nalatenschap (4) kennen we de kadastrale nummers zodat de opvolging van eigenaars perfect kon opgezocht worden : *een hofstedecken gelegen binnen Beveren by het Kappelle Goed, groot drie hectaren vyf en vyftig aren, twee en zeventig centiaren, sectie B, nummers 207, 208, 272, 273, 274, 276, 278, 275a en 275b van het kadaster*. Barbara woonde in Moorslede met haar gezin en had haar eigendom verpacht aan Laurentius Vergote.

BESLUIT

Ook oudere familieoverleveringen kunnen soms worden getoetst aan de nog aanwezige bronnen. We mogen dus nooit vooraf de moed opgeven. In ons geval kan het verhaal uiteraard niet volledig worden gecontroleerd. Onwillekeurig moesten we denken aan de verfilmde scène uit *Boerenpsalm* van Felix Timmermans waarbij de oudere boer Wortel door het sleutelgat gluurde naar de jonge meid terwijl ze zich wast of omkleedt. Misschien moeten we ons bijna tweehonderd jaar geleden dergelijke scène inbeelden waarbij Jan, Jacob en Emmanuel om beurt hun dertig tot veertig jaar jongere meid be-gluurden. Wellicht kwamen ze tot de vaststelling dat het leven op hun ouderdom nog iets te bieden had en dat er voor één van de drie een aangename taak was weggelegd om het nageslacht te verzekeren. Het lot besliste erover dat het de oudste van de drie werd...

Wilfried Devoldere

(4) RABW, Registratie en Domeinen, kantoor Hooglede, inv. 135 dd. 4.2.1868

ONZE RUBRIEK VOOR BEGINNERS: DE AKTEN VAN DE BURGERLIJKE STAND

In de voorgaande rubrieken werd vooral aandacht besteed aan enerzijds de mondelinge overlevering, anderzijds de documenten uit het eigen huisarchief. Maar op een bepaald ogenblik moeten we dan toch starten met de speurtocht naar de officiële documenten. Al was het maar om alles te controleren. De gegevens betreffende geboorte, huwelijk en overlijden worden officieel vastgelegd in de akten van de Burgerlijke Stand. Zo althans wordt het bepaald door ons Burgerlijk Wetboek.

We hebben ons even in de huid gestoken van de beginnende zoeker en wat lijkt er het meest logisch dan het onderzoek te starten bij jezelf. We waren trouwens wel eens nieuwsgierig of de gegevens die we over onze eigen geboorte wisten eigenlijk wel klopten met de officiële gegevens. Hoe een akte aanvragen? En wie kan ze aanvragen? De noodzakelijke informatie konden we vinden op internet. Onze geboorteplaats is Brugge en onze geboortedatum is 31 juli 1941. Via een zoekrobot en het intikken van 'Burgerlijke Stand' kwamen we al een hele boel informatie te weten. We tikten het internetadres in: <http://www.brugge.be/infogids/uitburg.htm> en hier vernemen we welke stappen we moeten ondernemen.

We vroegen twee akten aan: onze geboorteakte en de huwelijksakte van onze ouders. Bij de aanvraag voegden we voor iedere akte de nodige fiscale zegels (260 fr. of 6.45 Euro) en een postzegel van 17 fr. Wie meent vrijstelling te hebben van het zegelrecht moet namelijk uitdrukkelijk de precieze reden van die vrijstelling vermelden. Uittreksels van akten van geboorten, huwelijken en overlijden, waarin geen melding gemaakt wordt van de afstamming kan iedereen bekomen. Afschriften of uittreksels met vermelding van afstamming van akten van minder dan 100 jaar zijn voorbehouden aan openbare overheden, de personen op wie de akte betrekking heeft, de echtgenoot of overlevende echtgenoot, de wettelijke vertegenwoordiger, de bloedverwanten in opgaande of neerdalende lijn, de erfgenamen, de notaris en de advocaat. In andere gevallen moet men toestemming hebben van de voorzitter van de rechtbank van eerste aanleg en blijf geven van een familiaal, wetenschappelijk of een ander wettig belang. Aangezien het in ons geval ging om de eigen geboorteakte en de huwelijksakte van onze ouders was er geen enkel probleem en een paar dagen later kregen we dan ook de gevraagde akten in de brievenbus. Bij de aanvraag van de akten moet wel de datum vermeld worden. In ons geval geen probleem. Niet alleen ken je je eigen geboortedatum wel, maar een fotokopie van het trouwboekje van onze ouders stak al bij ons persoonlijk archief. Het trouwboekje geeft me trouwens informatie die ik nooit in de officiële documenten zal vinden. Naast de kolom van plaats en dag van geboorte is er ook een kolom voorzien voor het doopsel. Volgens deze gegevens ben ik gedoopt in Sint-Jan op 3 augustus 1941 (mijn peter en meter waren mijn grootouders Aimé Roelstraete en Maria Vandenberghe). En bij het Burgerlijk huwelijk wordt ook plaats en datum van kerkelijk huwelijk vermeld. Zo blijken mijn ouders op dezelfde dag getrouwd te zijn voor wet en kerk. Het kerkelijk huwelijk werd ingeschreven op 9 oktober 1940 in de Brugse Kristus Koningkerk door pastoor E.H. Gustaf Lambrecht.

De geboorteakte

Laten we eerst eens onze geboorteakte onder de loupe nemen.

" [Geboorteakte, nr. 913 van Johan Roelstraete] Ten jare negentienhonderd een en veertig, den een en dertigsten Juli te elf uur voormiddag, voor Ons Jonkheer Louis Ryelandt, schepen afgevaardigd ambtenaar van den burgerlijken stand der gemeente Brugge provincie West-Vlaanderen, is verschenen Maurice Coucke, geneesheer, oud vier en veertig jaar, alhier wonende, tegenwoordig bij de verlossing, die ons vertoond heeft een kind van het Mannelijk geslacht, geboren in deze gemeente, op een en dertigsten Juli te vier uur s'morgens in het huis C9 Oostmeersch van Joanna Maria

Augusta Vandenabeele, zonder beroep, oud een en twintig jaar, geboren te Brugge, wonende te Aalbeke echtgenote van Pierre Albert Camille Roelstraete, koster, oud vijf en twintig jaar, geboren te Lauwe, wonende te Aalbeke, door werk belet en aan welk kind gegeven zijn de voornamen van Johan Amaat Peter. Welke aangifte en vertooning gedaan zijn in tegenwoordigheid van Camiel Vandenbussche, oud drie en dertig jaar, bediende van beroep, woonachtig te Sint-Michiels en van Jean Kinds, oud acht en twintig jaar, koster van beroep, woonachtig te Brugge. Waarvan akte ten gemeentehuize is opgemaakt. En na voorlezing aan den aangever en de getuigen, hebben wij geteekend, met hen. “

Dit officiële document leerde me eens te meer hoe voorzichtig we moeten zijn met overlevering. Ik wist niet beter dat ik geboren was om middernacht en dat er geen geneesheer maar alleen een vroedvrouw aanwezig was bij de bevalling. Mijn horoscoop mag dus opnieuw bekeken worden, want ik blijf wel vier uur later geboren te zijn! Dat mijn vader niet aanwezig was bij de geboorte wist ik ook al niet. Maar dat de geneesheer die bij de bevalling aanwezig was ook de geboorte aangaf, was voor mij totaal nieuw. In een geboorteakte staan altijd de aangever en/of getuigen vermeld. De aangifte van een geboorte bij de ambtenaar van de burgerlijke stand moet gebeuren binnen de 15 dagen na de bevalling. Gewoonlijk gebeurt de aangifte door de vader (nu kan het ook door de moeder) of door de dokter of vroedvrouw die bij de bevalling aanwezig was.

Waarom ik in Brugge geboren ben en niet in Aalbeke of het naburige Kortrijk kan ik wel begrijpen. Ik was de oudste en mijn moeder wilde voor die eerste geboorte dicht bij haar ouders zijn die in Brugge woonden. Gezien de oorlogsomstandigheden niet zo voor de hand liggend. Ik ben er mijn moeder dankbaar voor. Geboren in Brugge klinkt op je CV nu eenmaal beter dan Aalbeke. In Aalbeke bleven mijn ouders trouwens niet wonen, het jaar daarop werd mijn vader koster benoemd in Heule. Met Heule heb ik een band, met Aalbeke dus niet. Het geboorteadres is uiteraard dit van het Sint-Janshospitaal, toen nog in volle centrum van de stad. Mijn vader kon als koster zijn werk zo maar niet in de steek laten, maar het is tekenend dat een collega optrad als getuige. Bij mijn geboorte kreeg ik de voornamen Johan Amaat Peter. Mijn tweede naam is die van mijn grootvader, mijn derde naam is die van mijn vader. Men hield dus zeker rekening met een aantal familietradities. Mijn voornaam is eerder aan een (beginnende ?) modetrend te wijten. Volgens Sopres (te vinden op internet: www.sopres.be) zijn er van de 5.013.576 mannen in België er 35.450 die Johan heten. 90 % daarvan zijn geboren na 1951.

De geboorteakte geeft dus de nodige inlichtingen over beide ouders. Met de gegevens van deze akte kan men verder opklimmen.

De huwelijksakte

De volgende akte die we ontvingen is dus de huwelijksakte van onze ouders. Huwelijksakten zijn goudmijnen voor de genealogen. Laten we de proef op de som nemen.

“Huwelijksakte, nr. 168 van *Pierre Roelstraete* met *Joanna Vandenabeele*.

Ten jare negentien honderd veertig den negenden October te negenenhalf uur voormiddag, voor ons *Jonkheer Louis Ryelandt, schepen afgevaardigd ambtenaar* van den burgerlijken stand der gemeente Brugge, Provincie West-Vlaanderen, zijn verschenen: *Pierre Albert Camille Roelstraete, koster, oud vier en twintig jaren, geboren te Lauwe den zes en twintigsten Juni negentien honderd en zestien, wonende te Aalbeke te voren te Lauwe, meerderjarige zoon van Aimé Joseph Roelstraete, handelaar, oud negen en veertig jaren en van Magdalena Maria Peferoen, zonder beroep, oud acht en veertig jaren, beiden wonende te Lauwe, hier tegenwoordig en toestemmende in het huwelijk ter eener zijde; En Joanna Maria Augusta Vandenabeele, zonder beroep, oud twintig jaren, geboren te Brugge den zestienden November negentien honderd en negentien, alhier wonende, minderjarige dochter van Hector Ludovicus Vandenabeele, letterzetter, oud drie en vijftig en van Maria Vandenbergh, zonder beroep, oud drie en vijftig jaren beiden alhier wonende hier tegenwoordig en toestemmende in het huwelijk, ter ander zijde;*

Die ons aanzocht hebben over te gaan tot de voltrekking van het huwelijk onder hen besloten en waarvan de afkondiging, ingevolge de Wet, in deze gemeente is gedaan den zondag *negen en twintigsten September* negentien honderd en *veertig en te Aalbeke en Lauwe op denzelfden datum*.

*Trouwfoto van Pierre Roelstraete en
Joanna Vandenabeele
Brugge, 9 oktober 1940*

Geene tegenspraak wegens dit huwelijk ons beteeekend zijnde, recht doende aan het verzoek der partijen, na voorlezing van de hieraangehechte behoorlijk gearafeerde stukken, betreffende haar burgerlijken stand en de pleegvormen des huwelijks, alsook van het Ve hoofdstuk van den Ven titel van het burgerlijk wetboek, handelende over het Huwelijk, hebben wij aan den bruidegom en aan de bruid gevraagd of zij voornemens zijn elkander te nemen voor man en vrouw, elk van hen beurtelings bevestigend geantwoord hebbende, verklaren wij, in naam der Wet, dat *Pierre Albert Camille Roelstraete* en *Joanna Maria Augusta Vandenabeele*, door den huwelijksband vereenigd zijn, ... Waarvan onmiddellijk door ons de tegenwoordige akte is opgemaakt, in openbare zitting, ten gemeentehuize, in het bijzijn der getuigen: *Alfons Vandenabeele, bediende, oud vijftig jaren, oom van de bruid wonende te Brugge* en *Lucien Hellin, bediende, oud vijf en twintig jaren, geen bloedverwant der*

echtgenoten, wonende te Kortrijk. En na voorlezing der tegenwoordige akte, hebben wij geteekend, met de getuigen en al de partijen. (volgen de handtekeningen)”.

In de huwelijksakte wordt van beide partijen beroep, leeftijd, geboorteplaats en –datum, woonplaats, ouders met beroep, leeftijd en woonplaats vermeld. De getuigen zijn meestal familie en zijn dus zeker het noteren waard. In ons geval gaat het om de enige broer van mijn grootvader en Lucien Hellin, de toekomstige echtgenoot van Elisabeth Roelstraete, de enige en oudere zuster van mijn vader. Maar aangezien ze slechts op 27 november 1940 in Lauwe in het huwelijk traden, staat hij er opgegeven als geen verwant.

In de rand van de akte vinden we melding van een verandering in het huwelijksvermogensstelsel.

Naast de officiële documenten steekt er in ons huisarchief nog wel een en ander wat verband houdt met het huwelijk van mijn ouders. Eerst en vooral de huwelijksaankondiging: “Op woensdag 9 oktober 1940, te 10 uur, zal E.H. Maurice Lepoutre in de parochiale kerk van Christus-Koning te Brugge inzegenen het huwelijk van Juffrouw Jeanne Vandenabeele met Mijnheer Pierre Roelstraete. Hebben de eer en het genoegen Ued. Dit te melden:

Heer en Vrouw H. Vandenabeele-Vandenberghen / Generaal Lemanstraat, 77; Brugge

Heer en Vrouw A. Roelstraete-Peferoen, Wevelgemstraat, 3, Lauwe.”

E.H. Maurice Lepoutre was een kozijn van Maria Vandenberghen, mijn grootmoeder. Zonder deze aankondiging zou ik gedacht hebben dat pastoor Lambrecht het huwelijk inzegende.

Uit de mondelinge traditie weet ik dat men zich die dag – gezien de oorlogsomstandigheden – niet met de auto, maar met de koets verplaatste. In mijn archief steekt ook nog de ‘Spijskaart’.

Ik wil de lezer dit (met de hand geschreven) documentje niet onthouden:

Oxtail-soep
Voorgerecht
Gebraden rundvleesch met Groentenkrans
Kroketten
Konijn met peeren
Aardappelen
Fruit
Nagerecht
Mokka - Koffie

Blijkbaar had de oorlog nog niet zo veel invloed op het menu !

Ik heb nog één huwelijkswens bewaard. Ook dit is een tijdsdocument.

“Aan mijn nieuwen kozijn Mr Pierre Roelstraete en mijn Nicht Mevrouw Jeanne Roelstraete-Vandenabeele, ter gelegenheid van hun gelukkig huwelijksfeest. Johannes mocht op Jezus rusten, Maar Petrus kreeg het stuur in hand, Om ons van 's werlds wijde kusten Te drijven naar 't beloofde land.

Johanna mag op Pierre nu rusten,
Die zending werft door d'huwelijksband,
Met haar te steven uit dees kusten,
Door lief en leed naar 't heilig land.

Johanna's liefde zocht een “Steen”
En al opeens die steen wierd harte
En smolt met Jeanne's hart ineen:
In 't dubbel harte smelt de smarte.
Nieuwpoort, den 9 oktober 1940.
Jos Vandenabeele, principaal.

Besluit

Deze akte is uitermate rijk aan gegevens en laat ons toe de volgende akten op te zoeken. Er zijn huwelijksakten die nog meer gegevens vermelden dan in bovenstaand voorbeeld. Soms loont het de moeite om de huwelijks bijlagen op te sporen. In tegenstelling tot de akten zelf worden die slechts in één exemplaar bewaard en worden samen met één exemplaar van de geboorte-, huwelijks- en overlijdensakten naar de griffie van de rechtbank van eerste aanleg overgebracht. Het andere exemplaar van de akten blijft op het gemeentehuis. De registers die aan de rechtbank worden overgemaakt, komen na 100 jaar terecht in het Rijksarchief. Daar kunnen ze echter niet in origineel geraadpleegd worden. Alleen de films van deze akten worden ter beschikking gesteld van de zoekers. Over het archiefbezoek, de verdere inrichting van de Burgerlijke Stand met o.m. het gebruik van de tienjaarlijkse tafels handelen we in een volgende bijdrage. De start van ons genealogisch onderzoek heeft dus wel een prijskaartje, maar de akten kregen een mooie plaats in het familiealbum. En aangezien ik uitging van eigen gegevens, moest ik niet te veel rekening houden met wetten over de persoonlijke levenssfeer!

Johan Roelstraete

ONZE RUBRIEK VOOR BEGINNERS OPZOEKINGEN IN DE REGISTERS VAN DE BURGER- LIJKE STAND

In de voorgaande rubriek toonden we uitgaande van enkele concrete voorbeelden hoe we opzoekingen in de Burgerlijke Stand kunnen aanvatten (1). We gaan nu wat dieper in op die voor het genealogisch onderzoek zo'n belangrijke bron. We hebben het hier wel te verstaan over de registers van de moderne Burgerlijke Stand. Deze registers zijn, in theorie althans, de voortzetting van de oude Burgerlijke Stand die bijgehouden werd door de geestelijkheid. Gemakshalve spreekt men bij ons dan over de Parochieregisters. Eén van de gevolgen van de Franse Revolutie is het volledig seculariseren van de Burgerlijke Stand. Door de Franse grondwet van 1791 (II, art. 7) werd bepaald dat geboorte (vroeger ging het eigenlijk meer om het doopsel), huwelijk en overlijden van alle burgers (en niet meer enkel de gelovigen) zouden vastgesteld worden door daartoe aangestelde openbare ambtenaren (2). De taak om de registers van de Burgerlijke Stand bij te houden, werd door de wet van 20 september 1792 toevertrouwd aan de gemeenten. In ons land werden deze wetten na de Franse annexatie ingevoerd bij besluit van 29 Prairial an IV (17 juni 1796). Het Burgerlijk Wetboek van 1804 heeft de bepalingen van de wet van 1792, mits enkele aanvullingen en verbeteringen, overgenomen. Sindsdien zijn deze wetten op enkele detailpunten na praktisch ongewijzigd gebleven (3). Ook de gemeentewet bepaalt dat het college van burgemeester en schepenen belast is met het houden van de registers van de Burgerlijke Stand.

De door de zoekers meest geraadpleegde akten zijn de geboorte-, huwelijks- en overlijdensakten. Andere akten (zoals echtscheiding, adoptie, nationaliteitsakten), ingeschreven in aanvullende registers, laten we voorlopig buiten beschouwing. Ook de akten afkomstig van de Burgerlijke Stand van andere gemeenten worden in aanvullende registers genoteerd. Tijdens de Franse periode werden de akten in het Frans opgesteld, in de periode van het Verenigd Koninkrijk werd in Vlaanderen het Nederlands gebruikt. Na de onafhankelijkheid koos een deel van de gemeenten terug voor het Frans, maar een deel bleef gewoon het Nederlands gebruiken. De taalwetten (o.m. de wet van 2.8.1963 op het gebruik van de talen in bestuurszaken) stellen ook bij het opstellen van akten van de Burgerlijke Stand het Nederlands verplicht in Vlaanderen.

Waar worden de akten van de Burgerlijke Stand bewaard?

Deze vraag dienen we eigenlijk te stellen voor gelijk welke bron die we voor onze opzoekingen willen opsporen (4). De Burgerlijke Stand maakt deel uit van de ge-

(1) J. ROELSTRAETE, Onze rubriek voor beginners: de akten van de Burgerlijke Stand, in: Vlaamse Stam, XXXVII (2001), p. 345-347.

(2) De ambtenaar van de Burgerlijke Stand is de burgemeester van de gemeente, maar deze kan vragen om de taak toe te vertrouwen aan een schepen. De ambtenaar wordt bijgestaan door de bedienden van de Burgerlijke Stand. In bijzondere omstandigheden (buitenland, schepen en vliegtuigen) kunnen buitengewone ambtenaren met bijzondere bevoegdheden optreden.

(3) J. GILISSEN, Historische inleiding tot het recht, Antwerpen, 1981, 513-515.

(4) Zie hiervoor P. VANDEN EECKHOUT & G. VANTHEMSCHE (red.), Bronnen voor de studie van het hedendaagse België, 19de-20ste eeuw, Brussel, 1999.

meenteadministratie. Twee afdelingen die zich bezig houden met bevolkingsregistratie dienen we uit elkaar te houden: er is de dienst Burgerlijke Stand en de dienst Bevolking. Bij de Burgerlijke stand worden geboorten, huwelijken en overlijden in registers bijgehouden. Dit kunnen voor geboorten, huwelijken of overlijdens afzonderlijke registers zijn. In kleine gemeenten worden de akten van geboorte, huwelijk of overlijden gewoon chronologisch genoteerd in hetzelfde register. Deze registers worden in het dubbel opgemaakt (5). Eén exemplaar van elk register blijft bewaard op de gemeente, één exemplaar wordt jaarlijks overgebracht naar de griffie van de rechtbank van eerste aanleg. Het zijn deze laatste registers die na verloop van tijd kunnen overgebracht worden naar het Rijksarchief. Deze originele registers worden voor wat Vlaanderen betreft gecentraliseerd in het Rijksarchief van Beveren-Waas, maar kunnen daar niet geconsulteerd worden. Het Rijksarchief stelt evenwel de microfilms hiervan gemaakt ter beschikking van het publiek. Deze microfilms, bijna altijd gemaakt door leden van de Mormoonse kerk, lopen meestal tot 1870. Thans is de verfilming bezig van de registers tot omstreeks 1920.

Waar kunnen we best de registers raadplegen ? Welke voorwaarden dienen vervuld ?

Uit het voorgaande zal duidelijk zijn dat we ofwel naar het gemeentehuis ofwel naar het Rijksarchief moeten. Consultatie op het gemeentehuis heeft zeker voordelen, maar er zijn ook nadelen. Sommige gemeenten zijn niet zo geneigd om de zoekers ter wille te zijn. Nochtans zijn we voor de periode van 1870 tot nu meestal aangewezen op de bereidwilligheid van de gemeente. Alhoewel de registers van de Burgerlijke Stand in principe openbaar zijn (de akten moeten immers tot bewijs dienen van de burgerlijke staat van een persoon) zijn er allerlei beperkingen ingevoerd, zowel om praktische (organisatorische) redenen, als om principiële redenen (bescherming van de privacy – voor akten die geen 100 jaar oud zijn). Het beste is dan ook om vooraf bij de voorzitter van de rechtbank van eerste aanleg een machtiging aan te vragen om bepaalde opzoeken in de Burgerlijke Stand zelf te mogen verrichten. Men kan natuurlijk altijd om een afschrift van een akte vragen, maar voor gewettigde kopieën dient uiteraard betaald. Hebben opzoeken in de gemeente zelf voordelen, er zijn ook wel wat nadelen. Niet ieder gemeentehuis beschikt over de nodige accommodatie om opzoeken te laten verrichten. Uit de enquêtes die meestal door de provincie bij hun gemeenten worden gehouden, valt in dit verband veel te leren (6).

Een ander probleem zijn de mogelijke vele verplaatsingen. Zo kan het heel gemakkelijk voorkomen, dat we al na één akte verplicht zijn om een ander gemeentehuis op te zoeken.

Voor opzoeken vóór 1870 is het dus zeker aangewezen om die in het Rijksarchief te verrichten. Hier heeft men om te beginnen praktisch alle registers van de Burgerlijke Stand voor de hele provincie binnen handbereik. Het raadplegen op microfilm kan aanvankelijk omslachtig lijken, maar dit went heel vlug.

(5) Alleen de registers van huwelijksafkondigingen worden slechts in één exemplaar opgemaakt.

(6) Een mooi voorbeeld is: Uit de vergeethoek. Archiefbeheer en archiefzorg in de West-Vlaamse gemeenten, Brugge, 2000, 103 pp. Voor iedere gemeente kennen we de toestand van het archief, de organisatie, de ordening en inventarisering en vooral de dienstverlening.

Hoe moet ik te werk gaan bij het opzoeken in de registers van de Burgerlijke Stand ?

Opzoekingen zonder tafels (indices, klappers) zouden onbegonnen werk zijn. Er zijn twee soorten tafels van de registers van de BS: de jaarlijkse tafels en de tienjaarlijkse tafels.

- De jaarlijkse tafels

Sedert het decreet van 20 juli 1807 moet de ambtenaar van de Burgerlijke Stand ieder register op het einde van het jaar afsluiten met een jaarlijkse tafel. Normaal moet hij hiermee klaar zijn tegen 15 januari van het volgende jaar. Ook deze jaarlijkse tafels worden in dubbel opgemaakt, per categorie van akte. Staan alle akten dus in één register dan dient men de afzonderlijke tafels te zoeken achteraan. Wanneer meerdere boekdelen worden gebruikt, dan zal men bvb. achteraan het deel van de geboorten ook de tafel op de geboorten vinden. De jaarlijkse tafels bevatten verschillende kolommen. We vinden er de naam en voornamen van de persoon op wie de akte betrekking heeft, het nummer van de akte, indien de inschrijving in het hoofdregister staat, het nummer van de akte indien de inschrijving in een bijkomend register staat. De namen staan in alfabetische volgorde. In de eerste jaren werd wel eens van die regel afgeweken en alleen op de eerste letter gerangschikt. Ook met randmeldingen dient rekening gehouden te worden. Een natuurlijk kind dat bij huwelijk van de moeder gewettigd wordt en de naam krijgt van de wettige vader zal dus in de tafel van zijn geboortjaar te vinden zijn onder zijn eerste naam, in het jaar van wettiging onder zijn nieuwe naam. Ook de akten die overgeschreven zijn van andere gemeenten komen in de tafels voor. Zo zal een persoon overleden in Kortrijk, maar wonende in Wielsbeke, te vinden zijn in de tafels van de overlijdens van Kortrijk, maar evengoed in de tafels van overlijdens van Wielsbeke. Men moet dus oppassen bij het alleen maar raadplegen van de tafels, zonder de akte zelf te zien. Bij de tafels op de huwelijksakten zal men zowel de man als de vrouw alfabetisch terugvinden in de tafels. In de beginjaren van de Burgerlijke Stand was dit zeker niet altijd het geval. Ook bij tafels op overlijdensakten kan men onder twee namen de betrokkene terugvinden indien deze getrouwd is. Doodgeboren kinderen vindt men alleen in de tafel van de overlijdensakten onder de naam van de vader (althans volgens de huidige wetgeving) met tussen haakjes de vermelding van het geslacht.

Raadplegen van de jaarlijkse tafels is zeker bij consultatie in het Rijksarchief soms onontbeerlijk. Indien men bvb. het jaar reeds kent, dient men niet eerst te zoeken in de tienjaarlijkse tafels. Soms zijn de registers (b.v. voor de periode 1860-1870) gedeponneerd in het RA, maar niet de tienjaarlijkse tafels. Dit is zeker het geval bij kleinere gemeenten, die soms de tienjaarlijkse tafels over een langere periode lieten inbinden en daardoor in de griffie van de rechtbank moesten blijven.

- De tienjaarlijkse tafels

De tienjaarlijkse tafels zijn de samenvoeging van de jaarlijkse tafels over een periode van tien jaar. Deze tafels worden opgemaakt onder toezicht van de hoofdgriffier van de rechtbanken van eerste aanleg binnen de eerste zes maand van het elfde jaar. De tienjaarlijkse tafels worden in twee exemplaren opgemaakt. Eén exemplaar wordt bezorgd aan de gemeente. De tafels worden in lijstvorm opgemaakt (niet op steekkaarten, al zal daar in de praktijk wel van uitgegaan worden). De tienjaar-

lijkse tafels bevatten dus alle gegevens van de jaarlijkse, maar eventueel ook de fouten. Er zijn tafels voor de geboorten, voor de huwelijke en echtscheidingen en voor de overlijdens. Voor de Franse periode (1796-1802) werden in vele gevallen geen tafels opgemaakt. De tienjaarlijkse tafels omvatten de volgende perioden: 1803-1812, 1813-1822, 1823-1832, 1833-1842, 1843-1850, 1850-1860, 1860-1870, enz.

Zoals de registers zelf werden dus ook de exemplaren van de tienjaarlijkse tafels bewaard in de griffie van de rechtbanken van eerste aanleg overgebracht naar het Rijksarchief. Ook deze tafels kunnen alleen op microfilm geraadpleegd worden. Tot 1860 werd een derde exemplaar opgemaakt bestemd voor de prefect of de provinciegouverneur.

Hoe ga ik nu in de praktijk te werk ?

Ik ga even uit van een concreet voorbeeld. Ik ken de geboortegegevens van Gabrielle Wyseur en ik wil haar ascendenten opsporen. Gabrielle Marie Wyseur is geboren in Rekkem op 11 mei 1906. Uit de gegevens van haar geboorte ken ik de namen en de geboorteplaats van haar ouders. Haar moeder is van Menen. Het ligt voor de hand dat we dus eerst in de tafels van Menen gaan kijken. In de tienjaarlijkse tafels van Menen op de huwelijken vind ik inderdaad het gezochte huwelijk terug. Nu kan ik gemakkelijk de akte zelf opsporen. Ernest Wyseur en Hélène Vanoverschelde zijn getrouwd in Menen op 21 november 1901. In de huwelijksakte worden hun respectieve geboortegegevens genoteerd: Ernest Achille Wyseur is geboren in Lauwe op 7 januari 1873 als zoon van Victor en Rosalia Declercq en Hélène Vanoverschelde is geboren in Menen op 27 april 1878. Toen Gabrielle Wyseur op 16 september 1930 trouwde met Gilbert Delrue leefden haar ouders nog. In de tienjaarlijkse tafels van Rekkem zal ik tevergeefs hun overlijden zoeken. Meer geluk brengt het zoeken in de tafels van Menen: Ernest Wyseur overleed in Menen op 10 maart 1950, Hélène Vanoverschelde overleed in Menen op 27 december 1932. Niet altijd trouwt men in de gemeente waar het meisje geboren is. Zo zijn de ouders van Hélène, Karel Vanoverschelde en Stephanie Lietaer, getrouwd in Menen op 13 juni 1870. Karel is geboren in Menen op 25.9.1827 en overleed er op 11 juni 1897, Stephanie is geboren in Rekkem op 23.2.1837 en is ook in Rekkem overleden op 29.3.1888.

De ene akte leidt tot de andere akte. Soms is het opsporen van een huwelijk of overlijden niet zo gemakkelijk. Het raadplegen van tienjaarlijkse tafels van de verschillende gemeenten die zouden kunnen in aanmerking komen kan heel wat tijd vergen. Het raadplegen van bevolkingsregisters zou de zaken kunnen vergemakkelijken. Maar hier stelt de toegankelijkheid een probleem.

Op de inhoud van de verschillende akten komen we in een volgende bijdrage zeker terug. Ook de moeilijke periode van de Franse tijd vraagt een aparte behandeling. Toch al één belangrijke raadgeving: maak ofwel een fotokopie of schrijf tenminste de akte zoveel mogelijk volledig af. Zo zal men later zeker zijn alles genoteerd te hebben. Akten van de Burgerlijke Stand bevatten niet alleen primaire gegevens maar bevatten ook reeds veel secundaire gegevens als beroepen, woonplaatsen, enz. Deze gegevens zijn de noodzakelijke bouwstenen van een goede familiegeschiedenis.

Johan Roelstraete

Bibliografie

Behalve de al geciteerde werken maakten we gebruik van:

Burgerlijk Wetboek

J. ROELSTRAETE, Handleiding voor genealogisch onderzoek in Vlaanderen, Roeselare, 1998, pp. 187-201.

R. DE MAN, De nieuwe commentaar op de Burgerlijke Stand in België, Heule, s.d.

J.MERTENS, Parochieregisters, Akten van de Burgerlijke Stand en "Status Animarum". Typologische benadering, in: Jaarboek 3 van het Vlaams Centrum voor Genealogie en Heraldiek, 1986, pp. 15-56.

P. SENAEVE, Compendium van het personen- en familierecht. 1. Personenrecht, Leuven-Amersfoort, 1989.

R.F. VULSMA, Burgerlijke Stand en bevolkingsregister, 's-Gravenhage, 1988.

ONZE RUBRIEK VOOR BEGINNERS:

BURGERLIJKE STAND: DE OVERLIJDENSAKTE

Naast de geboorte is het overlijden voor ieder mens een vast gegeven. In een genealogie is het opzoeken van het overlijden van een voorouder of familielid dan ook essentieel. Voor het modern regiem ligt het gegeven van het overlijden vast in de overlijdensakte van de burgerlijke stand.

We kunnen deze akten het gemakkelijkst opsporen door het raadplegen van de tienjaarlijkse tafels.

Inhoud van de overlijdensakte

Om te weten wat een overlijdensakte moet bevatten gaan we opnieuw het Burgerlijk Wetboek nazien. Meer bepaald hoofdstuk IV. Art. 78 bepaalt dat de akte van overlijden wordt opgemaakt door de ambtenaar van de burgerlijke stand op aangifte van twee getuigen. Alhoewel voorkeur wordt gegeven aan naaste bloedverwanten van de overledene (en buren) als getuige is dit zeker niet altijd het geval. In ieder geval dienen we de namen en andere gegevens van deze getuigen zorgvuldig te noteren. Ze kunnen bij verdere opzoekingen belangrijk zijn. Het zijn trouwens elementen die we in de familiegeschiedenis kunnen noteren.

Art. 79 bepaalt verder wat de overlijdensakte moet bevatten. Ze vermeldt de voornamen, de naam, de woonplaats, de plaats en datum van geboorte van de overledene; de voornamen en de naam van de echtgenoot, indien de overledene gehuwd dan wel weduwnaar of weduwe was; de voornamen, de naam, de geboortedatum en de woonplaats van de aangevers en, indien zij verwant zijn, hun graad van verwantschap. Bovendien bevat dezelfde akte, voor zover die bekend zijn, de voornamen, de naam en de woonplaats van de ouders van de overledene.

Alhoewel de wet voorzag dat de ambtenaar van de burgerlijke stand zich moest vergewissen van het overlijden, wordt in de praktijk genoeg genomen met de vaststelling gedaan door een geneesheer, die hiervoor een speciaal getuigenschrift aflevert. De arts moet zeker vaststellen of er geen sprake is van schijndood of van een gewelddadige dood. Algemeen wordt het overlijden binnen de 24 uur aangegeven. Laattijdige aangiften zal de ambtenaar slechts inschrijven na een vonnis. Maar wat onder laattijdig wordt verstaan werd niet nader bepaald. Art. 77 bepaalt trouwens dat geen teraardebestelling kan geschieden zonder een kosteloos afgegeven verlof van de ambtenaar van de burgerlijke stand, die dit slechts kan afgeven nadat hij het overlijden heeft vastgesteld, en eerst vierentwintig uren na het overlijden, behalve in de gevallen door de politieverordeningen bepaald.

Inhoud is verschillend naar gelang de tijd

Laten we er evenwel op wijzen dat hetgeen de akte moet vermelden niet altijd hetzelfde is geweest. In vroegere overlijdensakte zal men tevergeefs naar de geboortedatum van de overledene zoeken. Meestal wordt alleen de leeftijd opgegeven. Wel werd vroeger het beroep opgegeven van de overledene, een belangrijk gegeven voor de familiegeschiedenis. Ook van de getuigen noteerde men het beroep, niet de geboortedatum, wel de leeftijd. Onder leeftijd verstond men de vermelding van de volle jaren. De akte bevatte naast de dag ook het uur van overlijden alhoewel dit geen wettelijke verplichting was. Er waren dus vermeldingen in de overlijdensakte die verplicht en andere die facultatief waren. Ze zijn daarom niet van minder belang.

De overlijdensakte dient om de overledene zo goed mogelijk te identificeren. Het is dus van belang dat de ambtenaar naast de juiste familienaam ook alle

voornamen noteert. Toch zien we wel eens verschillen tussen de voornamen in de geboorteakte en de voornamen in de overlijdensakte. Zo worden voornamen wel eens vertaald en wordt een Carolus Ludovicus of een Karel Lodewijk een Charles Louis. Veelal is het de vermelding van de partner of van de ouders die zorgt voor een duidelijke identiteit. Opzoekingen naar ongehuwde partners kunnen daarom wel eens voor problemen zorgen.

Wat we nooit vinden in een overlijdensakte is de doodsoorzaak. Zelfs als die de overledene tot eer zou strekken is vermelding hiervan uitdrukkelijk verboden. Ook omstandigheden mogen niet in de akte staan. Eén uitzondering echter: sedert de wet van 28 juli 1948 kan men de vermelding “stierf voor België” in de rand neerschrijven.

Speciale gevallen

Een speciaal geval is een levenloos geboren kind. Deze worden niet ingeschreven in de geboorteregisters, wel in de overlijdensregisters. Er wordt niet vermeld dat het kind doodgeboren is, noch hoeveel dagen het eventueel zou geleefd hebben. Alleen dienen de aangevers melding te maken dat ze een levenloos kind hebben vertoond. Voordien werden geen voornamen gegeven, hierin is onlangs verandering gekomen. De aangifte van een levenloos kind gebeurt vanaf minstens zes maanden zwangerschap, ook na miskraam of ontijdige bevalling. Ook hier moet de ambtenaar een toelating tot begrafenissen afleveren. Bij tweelingen moeten twee akten opgesteld worden, indien moeder en kind zouden overlijden moeten eveneens twee akten opgemaakt worden.

In geval van overlijden in een ziekenhuis of een andere gelijkaardige instelling zijn de bestuurders hiervan verplicht binnen de 24 uren melding te maken van het overlijden. De verplichting berust dan niet langer op de bloedverwanten of de burens. Belangrijk is dat de ambtenaar van de burgerlijke stand een afschrift van de overlijdensakte moet bezorgen aan zijn ambtgenoot van de laatste woonplaats van de overledene, die deze akte in zijn registers zal overschrijven. Iemand die dus in Kortrijk overlijdt, maar in Lendeledede woont krijgt dus een overlijdensakte in de registers van Kortrijk die overgeschreven wordt in de registers van Lendeledede. Ook in de jaarlijkse en tienjaarlijkse tafels zal men in beide gemeenten een verwijzing terugvinden. Een waarschuwing dus als men zijn gegevens uitsluitend op de tafels zou baseren.

Bij gelijk welke gewelddadige dood of vermoeden hiervan kan geen begrafenissen plaatshebben voor er proces-verbaal werd opgemaakt door een officier van politie, bijgestaan door een geneesheer. Een overlijden van een persoon van wie het lijk niet werd teruggevonden, kan slechts na vonnis in de registers van overlijden worden neergeschreven.

Het is misschien nuttig te weten aan welke overheden een akte van overlijden wordt overgemaakt. We hebben al melding gemaakt van personen die niet in hun gewone woonplaats stierven. Wanneer de verblijfplaats van de overledene niet dezelfde is als zijn woonplaats, wordt het uittreksel gestuurd naar de gemeentelijke overheid van zijn verblijfplaats. Dit is nodig om de bevolkingsregisters bij te houden. Is er een overlijdensakte opgemaakt van een onbekend persoon dan wordt een afschrift hiervan bezorgd aan de provinciegouverneur. Ook van vreemdelingen moet een afschrift gestuurd worden naar de provinciegouverneur. Een uittreksel wordt gestuurd naar het ministerie van justitie. Een akte wordt ook gestuurd naar het land van herkomst, voor zover dit door internationale overeenkomsten is bepaald. Bij het overlijden van adellijke personen wordt een letterlijk afschrift bezorgd aan het ministerie van buitenlandse zaken. Dit is ook het geval voor personen die lid zijn van de Leopoldsoorde.

Bij geval van overlijden moet de ambtenaar van de burgerlijke stand schriftelijk kennis geven aan de vrederechter van het kanton waartoe woonplaats van overledene behoort. Ook het kantoor van de successierechten dient door de gemeente van een overlijden op de hoogte gesteld te worden. Aan het ministerie van justitie moet van iedere persoon ouder dan tien jaar een overlijdensbulletin overgemaakt te worden. Van iedere persoon die uit de ouderlijke macht ontzet is dient een overlijdensbericht gestuurd te worden aan de procureur des konings.

Zoeken naar niet bekende woonplaats en datum van een overlijden

Indien we de woonplaats en/of plaats van overlijden van een persoon niet kennen, is het terugvinden van de overlijdensakte niet altijd gemakkelijk. Men kan uiteraard eerst de tafels van de omliggende gemeenten van vroeger gekende plaatsen controleren. Maar soms is dit een hopeloze zaak. We doen er best aan eerst de huwelijksakten van alle kinderen op te sporen. In geval van overlijden van één van de ouders wordt in de huwelijksakte hiervan melding gemaakt. Een beter middel is het raadplegen van de bevolkingsregisters. Deze noteren immers de plaats waarheen een persoon is uitgeweken. Ook via andere bronnen (registratie, notariaat, pers, documenten bewaard in gemeentearchief, enz.) kan een overlijden achterhaald worden. Er zijn ook de kerkhoven en de mondelinge overlevering.

Johan Roelstraete

Bibliografie

Burgerlijk wetboek

R. DE MAN, *De nieuwe commentaar op de Burgerlijke Stand in België*, Heule, s.d.

ONZE RUBRIEK VOOR BEGINNERS:

DE BURGERLIJKE STAND IN DE FRANSE TIJD

De beginnende zoeker heeft na de aanvankelijke drempelvrees voor de archieven al gauw de methode te pakken om de eerste gegevens te verzamelen over zijn familie. In heel wat Rijksarchieven zijn deze gegevens nu tot 1900 beschikbaar. Via de tienjaarlijkse tafels leert hij de eigenlijke akten op te sporen. Zo hij zich aanvankelijk beperkt tot de eigen stamreeks geraakt hij al spoedig tot het begin van de 19de eeuw. In de periode van het Verenigd Koninkrijk hebben Nederland en België dezelfde administratie. In Nederland werd de Burgerlijke Stand pas in 1811 ingevoerd. Onder Nederlandse genealogen is dit dan ook een veel besproken datum (1). Dit is natuurlijk een gevolg van de veel latere inlijving van Nederland bij Frankrijk.

De Franse tijd bij ons

In ons land werd de Burgerlijke Stand ingevoerd bij decreet van 29 Prairial an IV (17 juni 1796). In oktober 1795 werden de Zuidelijke Nederlanden door Frankrijk geannexeerd. Er zou heel wat veranderen. De vroegere instellingen werden afgeschaft en vervangen door nieuwe. Er kwam een nieuw bestuur, nieuwe rechtbanken, het land werd ingedeeld in negen departementen, departementale en municipale besturen zagen het leven. De Franse wetgeving werd ook bij ons van kracht. Al die nieuwigheid werd bij onze bevolking niet met liefde aanvaard. Het Franse patriotisme was ons volkomen vreemd. Van een Belgisch nationaal gevoel was toen zeker geen sprake. Het verzet tegen de Franse administratie was echter vooral een verzet tegen de afbraak van de katholieke Kerk. In september 1796 werden de reguliere orden en hun kloosters afgeschaft. Hun goederen werden in beslag genomen. In 1797 volgde de aanval op de wereldlijke geestelijkheid. De priesters moesten zoals de Franse geestelijken een belofte van trouw aan de wetten en een verklaring van adhesie aan het dogma van de volkssoevereiniteit doen. Slechts weinig priesters van bij ons waren hiertoe bereid. De staatsgreep van Fructidor (september 1797) maakte de toestand nog moeilijker. Nu moest men immers een eed van haat tegen koningschap en anarchie afleggen. Deze eed werd door de geestelijkheid quasi unaniem geweigerd. Velen werden dan ook tot deportatie veroordeeld. De invoering van de conscriptie in 1798 leidde tot wanhopige reacties bij de gewone bevolking. Eind september werden de eerste Belgen voor militaire dienst opgeroepen. Het is de aanleiding tot de fameuze Boerenkrijg, door de Fransen bloedig onderdrukt. Vele archieven werden in die tijd verbrand. De Fransen openden na de opstand een campagne van vervolging tegen de priesters maar konden van de 7500 die ze vervolgden er nog geen 500 in handen krijgen. Ook met de strenge toepassing van de conscriptie hadden de Fransen weinig succes. Zelfs de staatsgreep van Napoleon in 1799 kon onze mensen slechts weinig beroeren. Ook het Consulaat kon op slechts weinig medewerking van de bevolking rekenen. Er werden maar moeilijk autochtone ambtenaren gevonden die het Franse regime volop steunden. Toch zien we de politieke en economische toestand na 1800 geleidelijk verbeteren. Hoewel we hier slechts kort kunnen ingaan op de politieke en economische geschiedenis in het

(1) R.F. VULSMA, *Burgerlijke stand en bevolkingsregister*, Centraal bureau voor genealogie, 's- Gravenhage, 1988, pp. 6-9.

algemeen, zal men begrijpen dat deze van grote invloed is geweest op de administratie, op de burgerlijke stand in het bijzonder en dus van belang voor onze opzoekingen.

Data en feiten in de Franse tijd

Zetten we eens enkele data en feiten op een rijtje (2):

- 1780-1794: de Brabantse omwenteling, een gevolg van de onbesuisde hervormingspogingen van Jozef II (+ febr. 1790).
- 1.5.1789: in Frankrijk was het samenroepen van de *Etats Generaux* een complete mislukking.
- 11.1.1790: uitroepen Republiek Verenigde Belgische Staten.
- 20-2-1792 oorlogsverklaring van Frankrijk aan Oostenrijk. Dumouriez verslaat de Oostenrijkers bij Jemappes.
Franse wet van 20-25 september 1792: bron voor Burgerlijk Wetboek. Deze wet bepaalt ook de organisatie van de Burgerlijke Stand in Frankrijk. De parochie-registers worden opgevorderd.
- 1793: annexatie van België bij Frankrijk. Maart: nederlaag van de Fransen bij Neerwinden. 26.6.1794: Franse overwinning bij Fleurus. Tweede Franse bezetting.
- 16.11.1794: ontstaan van de *Administration centrale et supérieure* met zetel te Brussel samen met acht aan haar ondergeschikte arrondissementen. Het oude graafschap Vlaanderen bestond dus voortaan uit de arrondissementen van Oost- en West-Vlaanderen.
- 29.9.1795: decreet van 7 vendémiaire IV verbiedt de geestelijkheid nog akten van de Burgerlijke Stand of daarop betrekking hebbende attesten af te leveren.
- 1.10.1795: officiële aanhechting van ons land bij Frankrijk en indeling in negen departementen die de arrondissementen vervingen (3). Deze departementen waren Leie (Brugge), Schelde (Gent), Dijle (Brussel), de Twee Neten (Antwerpen) Luik (hierbij het arrondissement Breda), Nedermaas (Maastricht), Jemappes (Bergen), Samber en Maas (Namen), Wouden (of Ardennen) (Luxemburg), Ourthe (Luik) (4).
- 31.10.1795: besluit van 9 brumaire an IV deelt de departementen in in kantons. Zo werd het Leiedepartement ingedeeld in 28 kantons. Enkele gemeenten werden bij die indeling vergeten. Op 26 pluviose an IV (15 februari 1796) werd een nieuwe indeling uitgevaardigd, wat het aantal in het Leiedepartement op 40 bracht. De gemeenten van minder dan 5000 inwoners werden met drie of vier samengevoegd tot één kanton. De gemeenten van meer dan 5000 inwoners vormden een onafhankelijk kanton. De kantonnale inrichting van onze

(2) Zie o.m. H.P.H. JANSEN, *Kalendarium Geschiedenis van de Lage Landen in jaartallen*, Utrecht-Antwerpen, 1971.

(3) J. DE SMET, *Inventaris van het archief van de Franse Hoofdbesturen in West-Vlaanderen 1794-1814*, Brussel, 1951, p. 5-6.

(4) Zie kaart *La Belgique sous la domination française 1794 à 1814*, in H. HASQUIN (ten gel.), *Het culturele leven in onze provincies onder Frans bewind*, Gemeentekrediet, Brussel, 1989. Ieder departement wordt door een andere auteur behandeld. De oprichting van de departementen kan verschillend zijn omdat sommige al in Frankrijk bestonden en uitgebreid werden, b.v. het departement 'Jemmapes' werd opgericht op 29 mei 1793 als 86^e departement van de Republiek. Na de herverdeling van België groeide het departement Jemappes van 3023 tot 3653 km².

gemeenten bleef gehandhaafd tot 8 maart 1800 (wet van 17 ventôse VIII). Dan kreeg iedere gemeente weer haar eigen administratie (5).

- 1797: Vrede van Campo-Formio waarbij de Oostenrijkse keizer afstand doet van zijn Belgische bezittingen.
- 5.9.1797: wet op de conscriptie, o.m. aanleiding tot het uitbreken van de Boerenkrijg.
Oktober-december 1797: Boerenkrijg en Beloken Tijd in Vlaanderen, Brabant en de Kempen. Deze korte maar hevige strijd wordt door de Franse troepen koelbloedig neergeslagen.
- 9.11.1799: staatsgreep van Napoleon Bonaparte. Het directoire werd vervangen door drie consuls.
- 8.3.1800: wet van 17 ventôse VIII: aan het hoofd van een departement komt een prefect. De kantonale besturen werden afgeschaft en niet vervangen. De kantonale indeling bleef alleen bewaard voor het vredegerecht. De gemeente kreeg een *Conseil municipal*, met aan het hoofd een *maire*, bijgestaan door één of meer *adjoints*. Tussen prefectuur en gemeentebestuur kwam een arrondissement als bestuursorgaan met aan het hoofd een *sous-préfet*.
- 1801: concordaat van Napoleon met de paus.
- 21.7.1814 8 artikelen van Londen regelen de vereniging van Nederland en België.
- 1814-1815 Congres van Wenen regelt de toestand in Europa.

De Burgerlijke Stand in de Franse Tijd en de genealoog

De hierboven genoemde data en feiten hebben een grote weerslag gehad op een aantal instellingen, meer in het bijzonder op de invoering en het in stand houden van de Burgerlijke Stand. Wie met zijn onderzoek tot de Franse tijd komt ervaart de eerste grote moeilijkheden die een onderzoek met zich meebrengt.

Welke zijn deze moeilijkheden:

vanuit de hedendaagse periode gezien zijn er niet zoveel nieuwe instellingen.

Het zijn precies de Fransen die deze nieuwe instellingen en gebruiken zullen invoeren. We zetten enkele moeilijkheden even op een rijtje:

- De indeling in kantons
- de taal
- de kalender
- het ontbreken van tafels
- het ontbreken van akten

1) de indeling in kantons

Zoals we er hierboven al op wezen zal de indeling in kantons en andere administratieve veranderingen zijn weerslag hebben op het opstellen en bijhouden van de akten van de Burgerlijke Stand. Zo werd de agent van het kanton in principe bevoegd om de akten te ontvangen. De wet van 1792 voorzag dat het huwelijk moest verleden worden in de woonplaats van één van de aanstaande echtgenoten. Er was dus vrije keuze tussen de woonplaats van de bruid en die van de bruidegom.

(5) Voor de lijst van de kantons in West-Vlaanderen kunnen we verwijzen naar de Inventaris van De Smet, p. 9. Men vindt lijsten met kantonhoofdplaatsen in de Franse tijd ook in: M. SACRE, Voor elk arrondissement een commissaris der regering, in: *Standen en Landen*, XXX (1964), p. 64 e.v.

De wet van 13 fructidor an VI (30.8.1797) bevat zeer belangrijke voorschriften i.v.m. de Burgerlijke Stand. Deze wet ging namelijk over de vieringen van de decaden (zie verder Kalender). De huwelijken zouden voortaan alleen tijdens deze decaden plaats vinden en dit in de hoofdplaats van het kanton. Wie dus in deze periode het huwelijk niet vindt in de gemeente waar hij het normaal zou verwachten (woonplaats van bruid of bruidegom) moet gewoon trachten te weten te komen welke de hoofdplaats van het toenmalig kanton van beide woonplaatsen was en daar eens gaan zoeken.

2) De taal

De taal die gebruikt werd door de administratie in de Franse tijd is praktisch uitsluitend het Frans. Op 24 prairial XI (15.6.1803) werd zelfs bevolen dat binnen het jaar alle openbare akten in het Frans moesten zijn gesteld om rechtsgeldig te zijn (6). Dit is ook zo voor de akten van de Burgerlijke Stand (7). Naast de volledig uitgeschreven akten werden vanaf juni 1798 ook vooraf gedrukte formulieren gebruikt (8). Dit vergemakkelijkte aanzienlijk de taak van de ambtenaar die alleen de gegevens eigen aan de afzonderlijke akte diende in te vullen. Men kan best eens in de vele gepubliceerde familiegeschiedenissen enkele van die akten opzoeken en bestuderen. Vele van die werken kan men vinden in de documentatiecentra of de bibliotheken van onze rijksarchieven (9). Het Frans is evenals het Nederlands een levende taal en dat betekent dat er ook hier wel wat evolutie te bemerken is qua woordgebruik en spelling. Wie met zijn opzoekingen in deze periode bezig is doet er goed aan een degelijk Frans woordenboek bij de hand te hebben. Vooral voor de beroepen is dit noodzakelijk (10). Men moet er ook rekening mee houden dat de Franstalige ambtenaren nogal wat namen verhaspeld hebben.

3) De kalender

Eén van de meest opvallende zaken in de akten van de Franse tijd is het gebruik van de Franse kalender (11). In Frankrijk werd een nieuwe tijdrekening opgelegd door het decreet van 4 frimaire an II (24.11.1793) na voorbereidend werk van Charles-Gilbert Romme, hiertoe benoemd door de Nationale Vergadering (12).

-
- (6) J. ROEGIERS, Sociocultureel leven in de Zuidelijke Nederlanden 1794-1814, in: *Algemene Geschiedenis der Nederlanden*, Weesp, 1983, dl. XI, p. 73.
 - (7) Toch zijn er gevallen waarbij het Nederlands gebruikt werd. Michiel De Bruyne citeert het voorbeeld van Rumbekke waar van 29.9.1797 tot 27.6.1798 in de akten van de BS het Nederlands werd gebruikt.
 - (8) Zie enkele voorbeelden in: J. MERTENS, Parochieregisters, Akten van de Burgerlijke Stand en "Status Animarum". Typologische benadering, in: *Jaarboek Vlaams Centrum voor Genealogie en Heraldiek*, III (1986), Handzame, p. 50-52.
 - (9) Als voorbeeld kan ik citeren: R. TERRIE, *Vijfhonder jaar Boucquillon*, Kortrijk, 1986, p. 44 v°, 45 v°, 75 v°.
 - (10) Nuttig hiervoor is ook: H. VANDENBERGHE, Verzameling aangeboden aan de genealoog met Nederlandse, Franse en Latijnse termen. Beroepen, in: *Croonestucken*, XXI (Vrienden van het Poperings archief), 1998, 2 dln.
Ook: E. SEYNAEVE, *Een vertaling van beroepsnamen (Frans-Nederlands) ten behoeve van de genealogische vorser*, VVF-Roeselare, 1994.
 - (11) E. STUBBE, L. VOET, *De chronologie van de Middeleeuwen en de Moderne Tijden in de Nederlanden*, Brussel, Paleis der Academieën, 1991 (herdruk van uitgave 1960), p. 49-50.
 - (12) C.C. de GLOPPER-ZUIJDERLAND, *In tijd gemeten. Inleiding tot de chronologie*, CBG, Den Haag, 1999, p. 20.

Hierbij werd bepaald dat de kalender zou beginnen met de oprichting van de Franse republiek op 22 september 1792 van onze Gregoriaanse tijdrekening. Romme inspireerde zich aan de oude Egyptische kalender. Volgens artikel 7 werd het jaar voortaan ingedeeld in 12 gelijke delen van elk dertig dagen. Hieraan werden op het einde van het jaar nog vijf dagen toegevoegd. Ze werden *sansculottides* (deugd, vernuft, arbeid, opinie en beloning genaamd) en vanaf 22.9.1794 *jours complémentaires* genoemd. Om de vier jaar kwam er nog een schrikkel dag bij (*jour de la révolution*). De namen van de maanden kregen na een zekere tijd een nieuwe vorm, ontleend aan de natuur. De herfstmaanden waren *Vendémiaire*, *Brumaire*, *Frimaire* (september, oktober, november), de wintermaanden *Nivôse*, *Pluviôse*, *Ventôse* (december, januari, februari), de lentemaanden *Germinal*, *Floréal*, *Prairial* (maart, april, mei), de zomermaanden *Messidor*, *Thermidor*, *Fructidor* (juni, juli, augustus). Ieder seizoen kreeg dus zijn eigen uitgang. De maanden werden op hun beurt verdeeld in weken van 10 dagen (*décade*). Deze droegen volgens artikel 9 namen als *primidi*, *duodi*, *tridi*, *quartidi*, *quintidi*, *sextidi*, *septidi*, *octidi*, *nonidi* en *décadi*. Een dag werd ingedeeld in 10 u. van elk 100 minuten van elk 100 seconden. Vooral de decaden en de uurtelling stuitte op groot verzet. Deze laatste is zelfs nooit echt in gebruik geweest. Het concordaat van 1801 schafte de decaden - die tegen de zondagsviering ingingen - terug af en erkende opnieuw de gewone dagbenamingen en de traditionele week. Op 11 nivôse an XIV, d.i. op 1 januari 1806, werd de republikeinse kalender afgeschaft. Bij ons werd de kalender dus gebruikt van 1 oktober 1795 of 9 vendémiaire an IV tot de afschaffing. In de leeszaal van een rijksarchiefdepot is een omzettingstafel voorhanden (13). Het is altijd handig om zelf zo een kalender aan te schaffen.

3) Het ontbreken van tafels

Pas op 25 vendémiaire an IX (17.10.1800) werd bij arrest vastgelegd dat er tienjaarlijkse tafels moesten aangelegd worden. Volgens het decreet van 20 juli 1807 moesten deze tafels in het dubbel opgesteld worden.

In de praktijk ontbreken de tienjaarlijkse tafels voor de periode 1796-1802. Hoewel aanvankelijk voorzien om te starten in 1800 werd de datum van de eerste tafel voorzien voor het jaar XI (1802-1803). De tafels van de Franse tijd dienen met de nodige omzichtigheid geraadpleegd. Ze zijn niet altijd strikt alfabetisch.

4) Het ontbreken van akten. Lacunes in de Burgerlijke Stand

Het invoeren van de Burgerlijke Stand botste om allerlei redenen op heel wat weerstand bij de bevolking van ons land. Op sommige plaatsen werden door de opstandelingen zelfs registers van de Burgerlijke Stand verscheurd. Motieven waren zeker de vrees als soldaat opgeroepen te worden. De leemten in de registers zijn verder te wijten aan het verzet van de geestelijkheid tegen allerlei maatregelen die ze moeilijk konden aanvaarden wat ertoe leidde dat veel gewone mensen weigerden aangifte te doen bij de burgerlijke overheid, de onbekwaamheid of de angst van de municipale agenten, zeker bevorderd door de onduidelijkheid en de voortdurende verandering in de administratieve richtlijnen. Dit houdt in dat de registers van de Burgerlijke Stand veel leemten vertonen. Systematische vergelijking tussen de

(13) Dit is meestal: F. GEVAERT, *De republikeinse kalender en de volledige vergelijkingstabellen met de gregoriaanse kalender*, UGA, Heule, 1965.

akten van de Burgerlijke Stand en de akten van de geestelijkheid kunnen dit alleen bevestigen (14).

De overgang leidde soms tot eigenaardige toestanden. Zo zijn heel wat van de eerste akten van de Burgerlijke Stand gewoonweg ingeschreven in de ingeleverde parochieregisters. Dit was o.m. in Kortrijk het geval. Gelukkig laptten vele pastoors het verbod om parochieregisters op te stellen aan hun laars en ontstonden de z.g. illegale registers of registers van de Beloken Tijd. Waar geen dergelijke registers waren en de nieuwe registratie te laat begon, kunnen er leemten zijn.

Om de lacunes in de registers van de Burgerlijke Stand op te vullen zijn er verschillende middelen: het raadplegen van de al genoemde illegale parochieregisters, de akten van bekendheid (acte de notoriété) opgesteld door de vrederechter en bevestigd door de rechtbank van eerste aanleg (15), bevolkingstellingen uit de Franse tijd, o.m. de telling van het jaar IV; militielijsten; latere akten van de Burgerlijke Stand, vonnissen ter verbetering van de Burgerlijke Stand, allerlei attestatiën en certificaten (16).

BESLUIT

De Franse tijd overbruggen is niet altijd gemakkelijk, maar met volharding en geduld komen we er wel. Schrijf in ieder geval de akten uit deze tijd volledig af, neem als je kan een foto. Beperk je niet tot de stamreeks, maar zoek ook hier het hele gezin op. Gezinsreconstructie kan heel belangrijk zijn om de stap te zetten naar het oud regiem. Hiermee staan we voor een heel nieuwe tijd, met nog meer moeilijkheden. Maar hou moed, ook deze overwinnen we wel.

Johan Roelstraete

Bibliografie

M. DE BRUYNE, *De Burgerlijke Stand*, s.d.

J. DE SMET, *Inventaris van het Archief van de Franse hoofdbesturen in West-Vlaanderen 1794-1814*, Brussel, 1951.

J. MERTENS, Parochieregisters, Akten van de Burgerlijke Stand en "Status Animarum". Typologische benadering, in: *Jaarboek 3 van het Vlaams Centrum voor Genealogie en Heraldiek te Kortemark-Handzame*, 1986, pp. 15-56.

J. ROELSTRAETE, *Handleiding voor genealogisch onderzoek in Vlaanderen*, Roeselare, 1998, pp. 190-191.

(14) Een voorbeeld: S. VAN DAELE, *De Burgerlijke Stand van Egem*, Westvlaams genootschap voor familie- en wapenkunde, 1989. Sylvère Van Daele vergeleek hierbij de akten van de BS van Egem bewaard in het gemeentehuis van Pittem met de kerkregisters van Egem. Net als bij Pittem stelde hij talrijke leemten vast en konden de kerkregisters deze aanvullen. Gelijkaardig onderzoek deed de auteur ook voor Pittem.

(15) Ph. COUSSEMENT, *De akten van bekendheid op het vrederecht van het canton Menen*, Menen, 1969.

(16) M. DEBRUYNE, *De burgerlijke stand*, Rumbeke, s.d. (gestencilde cursus).

ONZE RUBRIEK VOOR BEGINNERS

EEN GOEDE RAAD

De meer ervaren genealoog weet dat men de tafels van de parochieregisters en registers van de burgerlijke stand niet voor 100 procent mag betrouwen.

We geven in dit korte artikel hiervan een voorbeeld...

Antoine Joseph Ghislain JAMART werd geboren te Sint-Jans-Molenbeek of Molenbeek-Saint-Jean op 28 april 1839, als zoon van Adrien Joseph JAMART en Catherine BRIGODE. Hij zou volgens mijn gevonden gegevens moeten gehuwd zijn in Sint-Jans-Molenbeek rond het jaar 1868.

Dus nemen we microfiche nr. 4 die de 10-jarige tafels van het arrondissement Brussel bevat. Onder de microfilm nr. 626711 staan de huwelijken voor Sint-Jans-Molenbeek van 1861 tot 1870 vermeld. Ik vond mijn Antoine JAMART hierin niet terug (al te dikwijls ervaar ik op het Rijksarchief dat velen het hierbij laten. Niet te vinden zegt men).

Wat nu gedaan? Voor alle zekerheid dan toch maar overstappen naar de akten per jaartal. Voor 1868 is dit de microfilm nr. 739493, met de geboorten, huwelijken en overlijdens van 1868 en 1869. Vermits er normaal gezien op het einde van ieder jaar ook tafels vermeld staan, keek ik deze eerst na. Weeral geen Antoine JAMART te vinden.

Koppig als ik ben besloot ik dan toch maar (een tijdrovende taak) akte per akte na te kijken. En wat bleek: Antoine JAMART is wel degelijk in Sint-Jans-Molenbeek gehuwd op 7 november 1868 met Marie Zélie GENIN, ° Melin 20 november 1841, dochter van Louis Joseph GENIN, *tailleur de pierre* (steenhouwer), 58 jaar, en Marie Thérèse COLLEE, + Melin 11 november 1840.

Wat bleek na verder speuren in deze huwelijken: de familienamen beginnende met de letter **H I J K** voor 1868 in Sint-Jans-Molenbeek staan NIET in de tafels.

Een goede raad: betrouw niet blindelings op de tafels, pluis steeds terdege uw bronnen uit.

René Maurice Jammart

ONZE RUBRIEK VOOR BEGINNERS: DE PAROCHIEREGISTERS. EEN VERKENNING

In de eerste bijdrage over onze 'parochieregisters' willen we het houden bij een praktische verkenningronde. Je hebt als genealoog een tijdlang geworsteld met alle mogelijke akten uit de moderne Burgerlijke Stand. Sommige akten verwezen reeds naar data van voor de invoering van de BS. Nemen we bvb. de huwelijksakte van onze rechtstreekse voorouder, Antonius Roelstraete die op 24 november 1812 in Ooigem trouwde met Isabella Bulcaen, even onder ogen. Daaruit vernemen we dat hij 31 jaar is, zoon van Nicolas Roelstraete en Marie Catherine Scherpereel, beiden overleden in Ooigem, respectievelijk op 15 vendémiaire jaar VII van de Franse Republiek en op 17 september 1812. Alhoewel deze akte geen precieze data geeft voor het ancien regime, laat ze ons toch toe om verdere opzoekingen te doen in de parochieregisters. Je kan deze z.g. parochieregisters gerust aanzien als een soort Burgerlijke Stand bijgehouden door de geestelijkheid.

Hoe gaan we nu verder te werk ?

- 1) We zoeken uit waar de alfabetische tafels (klappers, indices) op de parochieregisters zich bevinden. We kunnen deze alleen raadplegen in kopie of op microfilm.
- 2) De gegevens uit de klappers laten ons soms al toe een eerste gezin te reconstrueren.
- 3) Met deze gegevens gaan we nu de akten zelf opzoeken in het Rijksarchief (1). Originele registers zijn niet meer te raadplegen (2), zoals bekend werden de meeste registers overgebracht naar het RA in Beveren-Waas. In de huidige situatie moeten we ons tevreden stellen met kopieën of met de microfilms.

Uit de opzoekingen die we al verrichtten in de registers van de Burgerlijke Stand weten we uiteraard waar Ooigem ligt. Dit is vanzelfsprekend een elementair gegeven. Misschien kan het toch geen kwaad om iets meer te vernemen over de gemeente die de bakermat van onze familie blijkt te zijn bij deze stand van de opzoekingen. We gaan even het standaardwerk raadplegen van H. HASQUIN (red.), *Gemeenten van België. Geschiedkundige en administratief-geografisch woordenboek*, in 1980 uitgegeven door het Gemeentekrediet van België. In deel 2 kijken we onder Ooigem. We lezen er dat Ooigem behoorde tot het graafschap Vlaanderen, meer bepaald tot de kasselrij Kortrijk (3); in de Franse tijd ligt Ooigem in het Leiedepartement, daarna maakt het deel uit van de provincie West-Vlaanderen, arrondissement Tielt; na de samenvoeging van de gemeenten wordt Ooigem een deel van de entiteit Wielsbeke (1977). Kerkelijk behoorde Ooigem achtereenvolgens tot de bisdommen Doornik, Gent (1559) en Brugge (1834). Willen we ons verder

-
- (1) Behalve in het Rijksarchief kan men voor een gedeelte van o.m. West- en Oost-Vlaanderen de akten op microfiche raadplegen in het Vlaams Centrum voor Genealogie en Heraldiek, Kronevoordestraat 2A in Handzame. Een lijst van hetgeen te raadplegen is kan men vinden in Jaarboek 4 (1989) uitgegeven door het centrum.
 - (2) Met uitzondering van enkele zeldzame gevallen waar deze registers zich nog op de gemeentelijke zelf bevinden. Maar ook hier zal men meestal alleen kopieën of films te zien krijgen.
 - (3) Uit andere bronnen weten we dat Ooigem verder deel uitmaakte van de Roede van Harelbeke.

oriënteren over de geschiedenis van de gemeente dan is er de bibliografische verwijzing naar E. HUYS, P. DEBRABANDERE, De geschiedenis van Oygghem, in: *Handelingen van den Kon. Geschied- en Oudheidkundigen Kring van Kortrijk*, 2de reeks, dl. 16 (1937), p. 1-136 (4). Nog meer gegevens kan men eventueel opzoeken in E. GUYOT (ed.), *Dictionnaire des communes de Belgique. Woordenboek der Belgische gemeenten. Lexicon der Gemeinden Belgiens. Dictionary of the municipalities of Belgium*, Brussel, 1997. Hieruit blijkt dat Ooigem behoort tot het gerechtelijk kanton Oostrozebeke.

Voor ons is het wel gemakkelijk dat al de geciteerde werken in onze bibliotheek steken, maar je kan ze ook raadplegen in de leeszaal van het Kortrijkse Rijksarchief of in de stedelijke bibliotheek aldaar. De geografische bepaling van een gemeente is noodzakelijk om het ressort van het Rijksarchief op te sporen waartoe de gemeente behoort. In ons geval was het al duidelijk dat we ons best tot het Rijksarchief Kortrijk konden wenden.

Waar raadplegen ?

Reeds van uit de luie zetel thuis kunnen we een en ander opsnorren in verband met de Ooigemse parochieregisters. Een onmisbaar instrument voor onderzoek in de parochieregisters is nog altijd: H. DOUXCHAMPS & R. TEFNIN, *Repertorium der oude parochieregisters in België / des anciens registres paroissiaux en Belgique / der ehemaligen Pfarregister in Belgien*, Brussel, 1985. Alhoewel niet meer relevant met betrekking tot de huidige bewaarplaats van de originele registers heeft dit repertorium niets van zijn belang ingeboet. We vernemen hieruit dat de vroegere bewaarplaats het RA in Kortrijk was, dat de doopsels en huwelijken aanvangen in 1628, de overlijdens in 1624. Er worden leemten gemeld in de doopsels in 1642, de jaren 1645 tot 1646 en 1666 tot 1667; voor de huwelijken ontbreken de jaren 1639-1651 en 1664-1667 en voor de overlijdens de jaren 1632-1651, 1653-1656, 1659-1660, 1665-1667 en 1669-1675. We weten dus alvast dat we geen gegevens in die jaren moeten gaan zoeken ! Dezelfde gegevens kunnen we ook vinden in E. WARLOP, N. MADDENS, *Inventaris van de parochieregisters*, ARA, Brussel, 1973. Ook hier steken we heel wat bijkomende informatie op. In de 'Eerste reeks' zijn er slechts twee delen in de Ooigemse parochieregisters. Deze beschikken over alfabetische klappers opgemaakt in 1825-1830. Wat eerder uitzonderlijk is. Het tweede register bevat ook lijsten van Vormelingen uit de jaren 1677, 168?, 1701, 1721, 1730, 1740, 1743, 1750, 1755, 1762, 1766, 1769, 1773, 1778, 1788. De eerste reeks kan alleen op microfilm geraadpleegd worden (5). De tweede reeks omvat twee nummers: het eerste bevat alleen de jaren 1652/1656/1668 (komende uit het archief van de Kerkfabriek van Ooigem), het tweede dat de jaren 1759-1797 omvat. De tweede reeks werd om veiligheidsredenen overgebracht naar

(4) In het: Repertorium van de lokale en regionale verenigingen en tijdschriften voor geschiedenis, archeologie en folklore, in: *Het tijdschrift van het Gemeentekrediet*, 46 (1992), nr. 181 kan men vinden dat Wielsbeke, waartoe Ooigem behoort, een heemkundige kring heeft, nl. de Juliaan Claerhout-Kring dat een eigen tijdschrift heeft m.n. Leiesprokkels, vanaf 1982 driemaandelijks, vanaf 1989 als jaarboek.

(5) We kunnen deze microfilms zowel in het RA Kortrijk als het RA Brugge raadplegen. Sommige PR zijn in kopie te consulteren. Dit is dus niet het geval voor Ooigem.

het Algemeen Rijksarchief in Brussel waar ze geïncorporeerd werden in de verzameling 'Dubbels van de kerkregisters en indices van kerkregisters van West-Vlaanderen'. Deze kunnen niet meer ingezien worden.

Daar we de registers alleen op microfilm kunnen raadplegen is het wellicht interessant om vooraf de nummers op te sporen. Als je over een internetverbinding beschikt, kan ook dat thuis gebeuren. Je surft naar: <http://clavis.arch.be/dn>. Je kan op deze webstek van het ARA alle nrs van microfilms van parochieregisters opsporen. Je hoeft alleen de naam van de gemeente of parochie in te tikken. Ooigem behoort tot de Sint-Brixiusparochie. We zien er dat de akten zelf te vinden zijn onder de nrs. 0293106 en 0293107. De tafels kan men eveneens vinden onder het nr. 0293106.

De alfabetische tafels

Een ervaren zoeker is natuurlijk vertrouwd met het begrip 'tafel' of 'klapper'. Voor een beginnening is dat misschien iets nieuws. Wel leerde hij reeds de jaarlijkse tafels en de tienjaarlijkse tafels op de registers van de Burgerlijke Stand kennen. De klappers op de parochieregisters werden van 1875 af opgesteld op last van de gemeentebesturen. Dit was een gevolg van een verzoek van de Senaatscommissie Binnenlandse Zaken die vroeg om maatregelen uit te werken voor het bewaren en indexeren van de parochieregisters in ons land. De gemeenten maakten de indices op in twee exemplaren: één voor de gemeente en één voor de griffie van de recht-bank van eerste aanleg waaronder de gemeente ressorteert.

- Wat is de waarde van deze klappers ?

Onze klappers op de PR werden ons in ieder geval door het buitenland benijd. Daar kenden ze dergelijke klappers niet. Maar hoe nuttig dit instrument ook mag zijn, men mag ook hier de waarde niet overdrijven. De klappers werden meestal opgesteld door ambtenaren van de Burgerlijke Stand of door andere gemeentebedienden. De waarde hangt dus af van hun werklust, hun zorgvuldigheid en van hun kennis van het oud schrift. Vooral dit laatste liet nogal eens te wensen over. Een middelje om dit te toetsen is gewoon eens te kijken achteraan in de klappers. Hier vinden we de lijsten van de onbekenden, de x'en of de 'illésibles'. Sommige ijverige zoekers hebben wel eens deze lijsten aangevuld of verbeterd.

Niet alle tafels werden op dezelfde manier opgesteld. Hoewel de meeste zuiver alfabetisch zijn, respectievelijk op alle in de akten voorkomende doopsels, trouws of overlijdens (begravenissen) zijn er ook tafels die tienjaarlijks werden opgesteld. Soms werden naast de naam van de dopeling ook de namen van de ouders vermeld. Dit is bvb. (gelukkig voor ons dan !) het geval met de tafels van Ooigem.

- Waar kan men deze alfabetische tafels consulteren ?

- 1) Op microfilm: in het geval van Ooigem dus zowel in het RA Brugge als Kortrijk.
- 2) In kopie: alleen in het RA Kortrijk vindt men de kopieën van de tafels van Ooigem (vooraan in de microfilmzaal). Reden is natuurlijk dat Ooigem uiteindelijk tot het ressort van het RA Kortrijk behoort. Toch is er nog een andere mogelijkheid. Als we onze opzoeken eens willen combineren met een dagje aan zee, dan kunnen we de kopieën van de tafels van de parochieregisters van West-Vlaanderen allemaal vinden in het Provinciaal VVF-centrum voor familiegeschiedenis in Oostende (Kanunnik Dr. L. Colensstraat 6). Zeker gemakkelijker als men er direct de omliggende gemeenten wil op nakijken. Voor andere gemeenten komen dan

ook andere VVF-centra in aanmerking. Iedereen moet voor zijn streek uitmaken welk centrum het best geschikt is (6). Maar misschien kunnen we de tafels ook thuis raadplegen? In de *Fondscatalogus 2002*, uitgegeven door het Algemeen Rijksarchief (te bekomen in alle Rijksarchiefdepots) vinden we in de lijst met 'Toegangen genealogie' onder reeks I de beschikbare indices parochieregisters. Vooral voor het ressort van het RA Kortrijk zijn heel wat indices beschikbaar. Zo werden de indices voor Ooigem in 1990 uitgegeven. (Publicatie 1409, 5 euro). De aanschaf bespaarde ons in ieder geval heel wat tijd.

In de volgende bijdrage zullen we ons meer op de parochieregisters zelf richten. Ik zou zeggen: begin maar eens met de tafels. Noteer zoveel mogelijk de gegevens op steekkaarten. Beperk je zeker niet tot de rechtstreekse voorouders. In ons geval loonde het zeker de moeite alle naamgenoten te noteren, dit waren dan ook allemaal leden van de familie. In de klappers van Ooigem vinden we zonder moeite alle kinderen van Nicolaus Franciscus Roelstraete en Maria Scherpereel terug. We maakten voor iedere naam alvast een steekkaart, dit bespaarde heel wat tijd in de volgende fase toen we de registers zelf raadpleegden. We klasseren onze steekkaarten voorlopig chronologisch. Ook dit zal tijd besparen als we eenmaal de akten zelf onder handen nemen. Op de steekkaart van de geboorte van onze Antonius kunnen we voor we de registers zelf raadplegen reeds het volgende noteren: naam en voornaam, naam van de vader, van de moeder, datum van de akte (opgepast dit is niet altijd de datum van de geboorte!) en een cijfer dat verwijst naar de genummerde folio's in de registers (7).

Fragment uit de klapper van de doopsels van Ooigem (8)

Nog enkele tips vooraf

- De akten in de parochieregisters zijn bijna uitsluitend in het Latijn. Een grondige kennis van deze taal is wel niet nodig. Maar misschien kan je thuis wat oefenen. Als je op internet bent aangesloten vind je o.m. een cursus Latijn op volgend adres: www.koxkollum.nl/. Aanschaf van een woordenboekje Latijn-Nederlands is geen overbodige uitgave (9)!

(6) Ons nationaal centrum gaf o.m. een brochure uit *Inventaris parochieregisters VVF-Centrum Antwerpen*.

(7) Deze nummering werd aangebracht voor men overging tot het klapperen van de registers. Dit was meestal in het eerste exemplaar, maar soms ook in het dubbel. Dit kan als gevolg hebben dat deze nrs. wel eens ontbreken op de microfilms.

(8) Zie ook onze handleiding p. 300.

(9) Voor een lijst zie J. ROELSTRAETE, *Handleiding voor genealogisch onderzoek in Vlaanderen*, Roeselare, 1998, p. 255-256. Voor cursussen 'Oud schrift' zie pp. 270-271.

- Beperk je bij het lezen niet tot de ene akte die je zoekt. Wil je vertrouwd geraken met het schrift van de pastoor of zijn assistent die de akten neerpent lees dan eens enkele bladzijden in het betreffende parochieregister.
- Als men zich uitsluitend baseert op de tafels dan ontsnappen de akten aan ons oog waar familieleden, ook voorouders, optreden als getuige bij doopsel of huwelijk. Onderzoek van aanverwante families kan heel belangrijk zijn om de gevreesde genealogische knoop te ontwarren.
- Langzamerhand kan men allerlei bronnen op internet vinden, wel zijn dit meestal bewerkte bronnen. Zo loont het de moeite om eens te zoeken op Ariadne (<http://connect.to/ariadne>). Op volgend adres is men volop bezig de huwelijksgegevens te plaatsen van de arrondissementen Rijsel, Kortrijk en Doornik: <http://archivesperso.free.fr/> of <http://www.histoire-wasquehal.com/>.
- Wie in het Brugse zoekt moet zeker het artikel van Wilfried Devoldere lezen over *De parochieregisters van het "Plattelandse" en het "Appendantse"* verschenen in het congresnummer van Vlaamse Stam (april 2002).

Johan Roelstraete

ONZE RUBRIEK VOOR BEGINNERS: DE PAROCHIEREGISTERS. ONMISBARE BRON VOOR IEDERE GENEALOGIE

In een vorig nummer maakten we aan de hand van enkele voorbeelden een eerste verkenning naar die voor de genealogen meest geraadpleegde en vooralsnog onmisbare bron (1). Na de registers van de Burgerlijke Stand blijven de zogenaamde parochieregisters voor de genealogen zeker de meeste geraadpleegde bron. Helaas, misschien wel te veel en te uitsluitend geraadpleegd.

De parochieregisters zijn een onmisbare bron

Met wat geluk kan je voor je opzoeken beschikken over parochieregisters die beginnen in de 17de eeuw en eindigen in de 18de eeuw. Oudere parochie-registers zijn zeldzaam (maar komen voor) (2) en recentere parochieregisters bestaan er ook maar worden minder geraadpleegd omdat ze om te beginnen nog meestal bij de pastoor berusten en door het ontstaan van de Burgerlijke Stand hun rechtsgeldig belang verloren hebben. De gegevens uit de parochieregisters vormen samen met die uit de Burgerlijke Stand het skelet van de meeste familiegeschiedenissen. Hoe dan ook deze registers blijven een belangrijke bron. Veel belangrijker trouwens dan de meeste genealogen vermoeden. De demografen hebben al een hele tijd deze bron ontdekt en trekken er heel wat conclusies uit waar een genealoog niet direct aan denkt (denk maar aan de conceptie, de frequentie van de geboorten, de gemiddelde leeftijd van huwelijk en overlijden). Misschien moeten genealogen wel een beetje de demografische methoden overnemen. Demografen beperken zich immers niet tot die ene akte die ze nodig hebben, maar willen veeleer besluiten trekken uit een groot aantal akten. Ze hebben dan ook oog voor een aantal zaken die de meeste genealogen over het hoofd zien. In ieder geval moeten we ten stelligste aanraden bij het consulteren van de parochieregisters om de gezinnen volledig te reconstrueren. Ook de vroeg gestorven kinderen opnemen. We zullen niet alleen veel opsteken over het dagelijkse leven, door de peters en de meters van alle kinderen te noteren, krijgen we soms de enige mogelijkheid om met een relatieve zekerheid hoger op te klimmen.

We moeten alles halen wat er in de parochieregisters steekt, maar ook niet meer. Er steken voor een niet aandachtige zoeker zeker heel wat wolfijzers en schietgeweren – als ik het zo oneerbiedig mag zeggen – in de parochieregisters. We hebben er al op gewezen dat de parochieregisters vele leemten vertonen. Een blik in het

(1) J. ROELSTRAETE, Onze rubriek voor beginners. De parochieregisters, een verkenning, in: *Vlaamse Stam*, XXXVIII (2002), pp. 352-356.

(2) Het concilie van Trente (1545-1563) verplichtte de pastoors wel een doopregister bij te houden maar het duurt nog een hele tijd eer de provinciale concilies de verordeningen doen toepassen. Ook de provinciale concilies (Mechelen, 1570, Leuven 1574) kenden nauwelijks uitvoering. Het tijt keerde tijdens het bewind van Albrecht en Isabella (1598-1621). Meer hierover in M. CLOET, Het doopsel in de Nieuwe tijd (ca. 1550 - ca. 1800), in: *Levensrituelen*. Geboorte en doopsel, Leuven, 1996 (Kadoc studies 20), pp. 95-122.

Repertorium der oude parochieregisters van Hervé Douchamps en Raymond Tefnin (Bruxelles, 1985) volstaat om die op te sporen. Registers van doopsels, huwelijken en overlijdens (begrafenissen) beginnen niet in iedere parochie op hetzelfde tijdstip. Voor een deel te verklaren omdat de instructies voor de laatste registers meestal van latere datum zijn. De pastoors hielden zich zeker niet altijd aan de kerkelijke voorschriften. Zo waren de ouders en de vroedvrouw verplicht het pas geboren kind drie dagen na de geboorte te laten dopen. In het begin van de 17de eeuw waren sommige ouders niet altijd zo gehaast. Prof. Dr. em. Michel Cloet geeft als voorbeeld de pastoor van Meulebeke die in 1611 het doopsel tot op de tiende dag uitstelde en in Aarsele wachtten de ouders soms verscheidene weken. In Meigem was in 1642 het gebruik om de kinderen altijd op een zondag te dopen, ook al waren ze de maandag voordien geboren (3). Het gedrag van sommige pastoors leidde er zeker niet toe dat ze hun administratie, waaronder de parochieregisters, heel zorgvuldig bijhielden. Dit maakt dat we ook deze bron (zoals iedere historische bron) met de nodige historische kritiek moeten benaderen. Hiervoor is soms wel de globale kijk op dit soort bronnen noodzakelijk. Als je op zoek bent naar een bepaalde akte, laten we het houden bij een doopakte, stel dan eens een paar vragen. Bekijk even een aantal bladzijden rond de gezochte akte. Is het altijd dezelfde persoon die de akten noteert? Gaat het nog wel om de originele akten of heeft een latere pastoor de akten overgeschreven? De aard van het schrift kan dit aantonen. Sommige van de oudste registers zijn van die aard dat ze volkomen onbetrouwbaar zijn. Het oudste parochieregister van Wevelgem (Doopsels 1648-1759) is daar een sprekend voorbeeld van. Vele akten die de scribent niet kon lezen zijn onvolledig en onbetrouwbaar. Slordige pastoors vergaten wel eens akten in te schrijven. Voor ons eigen dorp (Heule) vonden we zelfs in het oudste parochieregister een notitie waarbij de pastoor zich ergert omdat de koster niet alle akten had overgeschreven. Alsof dit zijn werk was! Pastoors kwamen ook heel dikwijls van elders. Ze waren niet vertrouwd met de familienamen van hun nieuwe parochianen. Afgaande op het gehoor werden dan ook vele namen verhaspeld. Men hoeft er maar de klappers op na te kijken om de vele variaties van familienamen terug te vinden. Als we voor onze eigen familienaam tot meer dan 80 verschillende schrijfwijzen komen is dit voor het grootste deel te wijten aan de vele varianten in de parochieregisters. Er zijn in onze genealogie gezinnen waarbij de schrijfwijze van alle kinderen verschillend is. Gelukkig was er de naam van de moeder! Voorschriften om de akten min of meer gelijkvormig op te stellen waren er nauwelijks. Als we dan weten dat we de kennis van het Latijn van sommige pastoors niet al te hoog mogen inschatten, heeft dit ook voor de lezing wel eens nefaste gevolgen. Voeg dan eens twee zaken samen: een pastoor die zijn Latijn niet goed kent en een zoeker die nooit Latijn leerde, dan kunnen we wel eens in de problemen komen. Als de pastoor een meisje doopt, dan zou dit in de akte moeten voorkomen als *baptisata* (vrouwelijke uitgang), maar als de pastoor bij vergissing *baptisatus* schrijft? Gaat het dan wel om Petrus of moet het eerder een Petra zijn?

(3) M. CLOET, *Het kerkelijk leven in een landelijke dekenij van Vlaanderen tijdens de XVIIe eeuw. Tielt van 1609 tot 1700*, Leuven, 1968, pp. 294-295.

Enkele problemen en tips op een rijtje.

- De akte vermeldt alleen de doopdatum: de zoeker dient hiermee rekening te houden. Geboorte en doopsel kunnen wel enige tijd uit elkaar liggen. Soms wordt de geboorte wel vermeld als plaats vindend gisteren (*heri*, *pridie*), eergisteren (*nudius tertius*).
- De lezer interpreteert de lezing van een maand verkeerd als hij er niet aan denkt dat september voorkomt als 7ber, VII-ber, oktober als 8ber, VIII-ber, november als 9ber of IX-ber en december als 10-ber of X-ber. Het kan natuurlijk ook in de genitief als de scribe bedoelt de eerste dag van september wat in de akte als *septembris* (7bris) voorkomt.
- Soms schrijft de scribe de datum niet voor iedere akte volledig over. Voor de maand en het jaar moeten we soms enkele bladzijden voordien kijken. Voor ons dorp stuitte we hierbij op de moeilijkheid dat de bladen van het oudste register heel waarschijnlijk verkeerd werden ingebonden. Dit leidde we af uit het feit dat kinderen in een zelfde gezin met een paar maanden tussentijd geboren werden.
- In oudere doopakten ontbreekt wel eens de naam van de moeder. Blijkbaar waren alleen de vader en de getuigen belangrijk. Maar in latere akten durft de pastoor wel eens een van de getuigen vergeten. Dit was evenwel tegen alle regels. De namen van peter en meter zijn immers van primordiaal belang om later een mogelijke geestelijke verwantschap vast te stellen. Geestelijke verwantschap is een huwelijksbelet. Een peter of meter kon dus niet huwen met zijn doopkind, noch met de ouders. We weten reeds dat de getuigen zorgvuldig moeten genoteerd worden.
- Hou bij het noteren van de gegevens rekening met de Latijnse naamvallen. Petro, Petrum, Petri, Johannem, Johannis, Laurentio, enz zijn geen onderwerp in de zin, dus staan ze in een andere naamval. We noteren natuurlijk de naamval van het onderwerp (de nominatief) en schrijven dus Petrus, Johannes, Laurentius. Maak van je familiegeschiedenis geen Italiaans of Spaans geval met allemaal namen die eindigen op -o of -i ! Geef wel de voorkeur aan de officiële naam (dus die van de doopakte), wat niet belet dat je ook de alias-naam die je eventueel in andere akten vindt, opneemt. Hierbij is enige kennis van de Nederlandse (of Franse) vormen van de Latijnse namen nodig: b.v. Egidius (Gillis), Judocus (Joos), Joannes (Jan, Hanskin), Elisabetha (Betkin), Maria (Mayken). Raadpleeg als het om moeilijke gevallen gaat het lijstje van Debrabandere ooit in Vlaamse Stam verschenen (4).
- De pastoor noteerde altijd of het ging om een wettig (*legitimus*) of onwettig (*illegitimus*) kind. Tot aan de maatregelen die Jozef II trof, werd de moeder bij de geboorte van een onwettig kind gedwongen om de naam van de vader te vermelden. Of die verklaringen altijd geloofwaardig zijn is een andere zaak.

(4) F. DEBRABANDERE, Oude vleivormen en varianten van voornamen, in: *Vlaamse Stam*, XI (1975), pp. 79-95.

- In tegenstelling met de huwelijksakten van de Burgerlijke Stand bevatten de trouwakten in de PR niet zo veel gegevens. We moeten ons nogal eens tevreden stellen met de namen van bruid en bruidegom en de getuigen. Andere akten (vooral die in de 18de eeuw) kunnen dan weer veel gegevens bevatten als de datum van ondertrouw, soms van het afroepen van de drie bannen, de dispensaties (vooral die omwille van bloedverwantschap zijn heel belangrijk), de plaats van herkomst, enz.
- Ook de overlijdensakten kunnen problemen geven. Als ze alleen de naam van de overledene bevatten, kan het heel moeilijk zijn om zonder behulp van andere bronnen de identiteit van de overledene vast te stellen.
- Het gebeurt wel eens dat de pastoor de doodsoorzaak vermeldt. Zeker in tijden van pest of andere besmettelijke ziekten.
- Niet alle overlijdens werden geregistreerd. Zeker bij het overlijden van kinderen achtte men registratie wel eens overbodig, anderzijds werd hun overlijden in steden wel eens in aparte registers genoteerd. Ga er dus niet van uit dat je van ieder geboren kind ook de overlijdensakte zult vinden.
- Kijk goed of het om een overlijdensakte of om een begraafakte gaat: *sepultus* is begraven, *obiit* is gestorven. Zelfde opmerking als bij de doopakten: de datum van de begrafenis staat soms het eerst en de overlijdensdatum valt alleen af te leiden uit de melding gisteren, eergisteren, enz.
- Neem de leeftijden in een overlijdensakte met een korreltje zout. Het overlijden werd veelal meegedeeld voor zover men het zich herinnerde, maar dit kan er wel enkele jaren naast zitten ! Men ging niet even naar het trouwboekje kijken en de pastoor deed ook niet de moeite om de geboorte even op te zoeken. En als ze van elders kwamen was het zeker niet te controleren.
- Noteer gegevens over de aard van de begrafenis: de begrafenisklas, de plaats van begraven. Belangrijke personen ('rijke stinkers' !) werden tot de 18de eeuw in de kerk begraven.
- Ook met de melding 'ex' moeten we voorzichtig zijn. Dit betekent herkomstig van en niet geboren te. Een persoon kan wel op verschillende plaatsen gewoond hebben voor zijn huwelijk of overlijden.
- In tijden van oorlog gingen de mensen wel eens op de vlucht, vooral naar naburige steden. Het is zeker geen overbodige luxe om ook eens in omliggende gemeenten of steden te kijken of daar toevallig ook geen kinderen van een bepaald gezin geboren of overleden zijn.
- Heb aandacht voor zaken als beroepen (woordenboekje noodzakelijk), het al dan niet plaatsen van een handtekening. Deze zaken komen vooral in de 18de-eeuwse registers voor.

Hoe kunnen we een aantal leemten verhelpen ?

- De juiste schrijfwijzen van namen vindt men wel in andere bronnen: staten van goed, weesakten, gerechtelijke bronnen, schepenakten, renteboeken, enz.
- Het juiste aantal kinderen kan soms door het vinden van een staat van goed gecorrigeerd worden. Anderzijds zal het ontbreken van kinderen die men in de doopakten terugvond leiden tot het besluit dat ze op die datum al overleden kunnen zijn. Staten van goed leveren ook wel eens het bewijs dat het niet uitgesloten is dat in een gezin twee kinderen met dezelfde voornaam voorkwamen. Ga er dus niet vanuit dat als in een gezin een tweede kind komt

met dezelfde voornaam, het eerste noodzakelijk moet overleden zijn (al is dat meestal wel zo natuurlijk).

- Bij getuigen in rechtszaken wordt naast de naam ook meestal de leeftijd genoemd. Dit kan nuttig zijn om de gegevens uit de parochieregisters aan te vullen.
- In ontvangstboeken van renten (cijnsboeken) vindt men voor het overlijden de betaling van dubbele rente of cijns terug. Dit kan helpen om ontbrekende overlijdensjaren terug te vinden of om de identiteit van een overlijdensakte met meer zekerheid te bepalen.
- Denk ook niet dat de klappers 100 % correct zijn. Het kan soms wel eens nodig zijn om akte voor akte te lezen. Op die manier komt men tot onverwachte gegevens: we zien een voorvader optreden als peter. Uitdiepen van dit gezin kan misschien de knoop ontwarren waar iedere genealoog vroeg of laat voor staat.

Er zijn zeker nog veel andere bronnen die we kunnen aanboren. Op enkele hiervan komen we in volgende rubrieken zeker terug. Onthou nu al één zaak: denk niet te vlug dat je nooit meer verder raakt. Er liggen nog kilometers archief te wachten. Je moet er wel je weg in vinden. Maar ook daarop komen we terug ! Alvast goede moed en veel zoekgenot.

Johan Roelstraete

Bibliografie

L. LEIJSEN, M. CLOET, K. DOBBELAERE, *Levensrituelen. Geboorte en doopsel*, Leuven, 1996, p. 336.

J. ROELSTRAETE, *Handleiding voor genealogisch onderzoek in Vlaanderen*, Roeselare, 1998. Een uitgebreide bibliografie pp. 299-302.

ONZE RUBRIEK VOOR BEGINNERS:

KLAPPERS OP DE PAROCHIEREGISTERS,

HET ONDERSTE UIT DE KAN

De meest gebruikte genealogische bron voor het Ancien Régime (de periode vóór de Franse revolutie) zijn de doop-, huwelijks- en begraafregisters aangelegd door de pastoors van de parochies. Gezamenlijk worden zij de '*parochieregisters*' genoemd. De Franse revolutie verving de woongemeenschappen tot dan toe gebaseerd op parochies door *gemeenten*. In 1796 werden in die gemeenten administraties van de Burgerlijke Stand ingericht, die akten van geboorte, huwelijk en overlijden van inwoners van de gemeente registreerde (1). Voor de genealogen betekent dit dan ook dat zij in hun onderzoek ná 1796 vooral op deze laatste registers een beroep doen omdat zij vaak veel vollediger informatie bevatten (2). Toch gingen nog vele pastoors, zelfs tot op de dag van vandaag door met het registreren van dopen, huwelijken en begravenissen in eigen registers. De nieuwe gemeentelijke registers waren rechtstreeks geïnspireerd op de parochieregisters, die immers hun nut ook in wereldlijke zaken al lang bewezen hadden (3).

Hoewel een genealogisch onderzoek nooit enkel op deze bron mag gebaseerd worden, maar op zoveel mogelijk verschillende soorten bronnen, behoren die parochieregisters ontegensprekelijk tot de meest waardevolle onder de diverse bronnen voor genealogisch onderzoek.

Met de invoering van de burgerlijke stand werden de oude parochieregisters van vóór 1796 door de gemeentelijke overheid opgeëist en verhuisden zij in veel gevallen ook daadwerkelijk van de pastorie naar het gemeentehuis. Op de gemeenten werden zij veelvuldig gebruikt voor de nadere identificatie van personen geboren vóór 1796 door bvb. hun geboortedatum, ouders of verwanten te bepalen. Mede door de versnelde groei van de bevolking (die al ingezet was in de tweede helft van de 18de eeuw) voelde men de nood aan alfabetische naamindices teneinde snel een akte terug te vinden. Voor de nieuw aangelegde registers van de burgerlijke stand werd het opmaken van indices meteen toegepast, via aanvankelijk jaarlijkse, later tienjaarlijkse tafels. De handigheid hiervan deed ook het verlangen naar gelijksoortige naamindices voor de oude parochieregisters toenemen. Er waren reeds

-
- (1) In België werd die nieuwe Franse wet gepubliceerd door het Directoire bij arrest van 29 prairial IV (17 juni 1796). De nieuwe registers werden in gebruik genomen vanaf de eerste dag van het jaar V van de Franse Republiek (22 sept. 1796).
 - (2) In de beginjaren van de Burgerlijke Stand liep er wel nog veel mank. Vele akten werden toen niet opgemaakt door het verzet van de bevolking tegen de bezetter. Om aan de onvolkomenheden van de beginperiode van de Burgerlijke Stand te verhelpen leze men bvb. M. DE BRUYNE, Remedies tegen de lacunes in de eerste jaargangen van de burgerstand, in: *Vlaamse Stam*, 1965, pp. 155-162.
 - (3) Verdere literatuur over de parochieregisters vindt men in: J. MERTENS, Parochieregisters, Akten van de Burgerlijke Stand en "Status Animarum". Typologische benadering, in: *Jaarboek 3* (uitgave Vlaams Centrum voor Genealogie en Heraldiek, Handzame, 1986); J. JACQUART, Notes sur l'origine et la tenue des anciens registres paroissiaux, in: *L'Intermédiaire des Généalogistes*, nr. 58 (juli 1955) pp. 177-182 en nr. 59 (sept. 1955) pp. 261-266.

AEN 'T HOF.

Alghesien Fiat
Brieven circulaire
Actum den 24 De-
cember 1711.

Onderteeckent
F. DE LA COURT.

Erthoonen de Raeden Fiscaelen van Sijne Kerferlijcke ende Conincklijke Majesteit inden Raede van Vlaenderen, dat de menighvuldighe Clachten hemlieden ghedaen van de non observantie van het 20. Article van't Eeuwigh Edict, daer by Gheordonneert is aen de Schepe-

nen ende andere Wethauders soo wel vande Steden als Dorpen, jaerlijckx te lichten het Doubel gheautenticqueert te-
ghehouden hebben vande ghene die 't voorseyde Jaer in syne Prochie sullen gheschiedt zijn, de welcke den voorseyden Paetoor sal ghehouden wesen hun te geven, ende sullen sy daer van goede ghetrauwe bewaernisse doen doen in heure Archiven, willende daer-en-boven dat de Wethauders vande Dorpen doen maecken een tweede Dobbelt vande voorseyde Registeren, ende 't selve senden inde Greffe van de Steden, Bailliagien, Casselryen, Gouvernancien, ende andere Hoo-
ghebancken van hun ressort om aldaer bewaert te worden : alles op arbitraire peynen ieghens de ghene die in ghebreken sullen blyven de Verthoonder bedwinghen hun te adresseren aen 't Hof.

OP dat 't selve ghedient sy aen alle de Casselryen deser Provincie t'Ordonneren elck in sijn Distriect promptelijck te beforghen de volkominghe van den voorschreven Article uyterlijck binnen een maendt naer d'adresse van den Brief hem daer over te schryven, ende binnen veertbien daeghen daer naer ofte anderen termyn die men sal vinden convenable te zijn aenden Hove in-kennen te doen vande disfaillanten, om by de Verthoonders t'hemlieden laste gheprocedeert te worden naer behooren. Ende was Gheteeckent *Generael.*

Circulaire van de overheid uit 1711: aanmaning aan de schepenen van steden en dorpen om - na inmiddels al 100 jaar niet-naleving van het oorspronkelijke decreet - dubbels van parochieregisters aan te maken. Nog meer dan 40 jaar zouden er verlopen vooraleer er algemeen gevolg aan gegeven werd ...

precedenten. Te Ieper bijvoorbeeld had de archivaris Lambin reeds in 1828 gedeeltelijke naamindices opgemaakt op de parochieregisters van de leperse kerken.

Toen het wetsontwerp werd onderzocht dat de nodige overheidsfondsen moest voorzien om de tienjaarlijkse tafels van de burgerlijke stand voor de periode 1851-1860 op te maken, werd door de Kamer van Volksvertegenwoordigers en een Senaatscommissie voorgesteld om ook op de oude parochieregisters naamindices te maken. De toenmalige minister van Binnenlandse Zaken, Alphonse Vandepeereboom, oud-burgemeester van Ieper en zelf erg geïnteresseerd in de geschiedenis van zijn stad had reeds zelf kunnen ervaren hoe handig de door Lambin gemaakte naamindices waren. Hij ging op het verzoek in en in 1863 werden de nodige kredieten vrijgemaakt voor de aanmaak van de naamindices. De wet van 30 juni 1865 voorzag een subsidie van 2 centiemmen per naam in die indices voor alle gemeenten die de aanmaak ervan zouden ondernemen. Behoudens enkele uitzonderingen (zoals Brussel) maakten alle gemeenten naamindices op in dubbel waarvan het ene exemplaar in de gemeente bleef en het andere gedeponneerd werd op de griffie van de rechtbank van Eerste Aanleg. Het voorgeschreven model voorzag oorspronkelijk niet in het opnemen van de namen van de ouders van de dopelingen. Pas rond 1876 werd hierin verandering gebracht (4).

Deze alfabetische naamindexen worden meestal '**klappers**' genoemd (5). De aanmaak ervan is zeker niet steeds perfect gebeurd. De ambtenaren die van staatswege aangesteld werden om de naamindices op te maken waren nauwelijks opgeleid in het lezen van het oude schrift. Dat dit oud schrift lezen geen sinecure is, zal elke genealoog wel beamen uit eigen ervaringen. Bovendien was de vergoeding vastgesteld op basis van het aantal namen in de index (m.a.w. *kwantitatief*) en zonder een bonus voor het accurate van de index (*kwalitatief*). Of men nu veel of weinig moeite deed om de namen correct te lezen, men werd precies evenveel betaald ... Vele fouten zijn dan ook geslopen in de interpretatie van letters in de namen, en in die klappers komt men ook vaak enkele bladzijden met inschrijvingen tegen, geklasseerd onder '*illisible*' of de letter X, wat betekent dat de ambtenaar het opgegeven had een bepaalde familienaam te ontcijferen. Ook individuele akten of zelfs hele reeksen opeenvolgende akten die niet opgenomen werden behoren tot de diverse onvolkomenheden van deze klappers.

Ondanks de opgesomde onvolkomenheden bewijzen deze klappers toch zeer gewaardeerde diensten als toegang tot de akten. Uiteraard dienen steeds de originele akten waarnaar de klappers verwijzen zelf ook geraadpleegd te worden, niet alleen om te vermijden dat men fouten in de schrijfwijze van de namen uit de klapper overneemt, maar ook om kennis te nemen van waardevolle bijkomende informatie in de akten (zoals bvb. peters en meters bij doopakten). Ook een integrale lezing van alle akten voor een parochie over een lange tijdsperiode is zinvol om akten die vergeten werden in de klappers alsnog terug te vinden.

(4) A. MERGHELYNCK, *Vademecum pratique et utile de connaissance historique ...* (Tournai, 1896-97, anastasische herdruk Flandria Nostra, Torhout, 1986), pp. 161-163.

(5) *Clapboek of Clapper* is een oud-nederlands woord voor een register met korte beschrijvingen die een snelle toegang moet verlenen tot andere documentreeksen. Zie K. STALLAERT, *Glossarium van verouderde rechtstermen, kunstwoorden en andere uitdrukkingen ...* (Leiden, 1890, anastasische herdruk, Familia et Patria, Handzame, 1978).

Dat alles veronderstelt natuurlijk dat deze originele doop-, huwelijks- of begraafregisters nog bestaan. En hier wacht ons soms een grote ontgoocheling. Soms zijn de originele registers verloren gegaan na het opmaken van de klappers. Dit is vooral het geval bij de vernielingen van gemeenten in één der beide wereldoorlogen. Zo zijn voor de West-Vlaamse frontstreek van de Eerste Wereldoorlog van tientallen gemeenten en diverse steden zoals Ieper en Diksmuide alle gemeentelijk archief, waaronder ook de oude waardevolle parochieregisters, verloren gegaan (6). Alleen de klappers waarvan het dubbel zich buiten de frontstreek bevond bleef van vernieling gespaard. Zij vormen de enige getuige van een reddeloos verloren gegane zeer waardevolle bron (7).

Wat kan men doen in deze jammerlijke gevallen waar de originele akten verloren gegaan zijn en alleen de klappers nog beschikbaar zijn (8) ? In dit artikel willen we enkele tips geven, die erop gericht zijn om het onderste uit de kan te halen van wat nog kan gepuurd worden uit deze klappers.

1. De dubbels van na 1754.

Een eerste zaak waar we de aandacht op moeten trekken is het feit dat er ook reeds vóór 1796 dubbels gemaakt werden van de akten van dopen, huwelijken en begrafenissen. We zeiden het al dat reeds lang voor de invoering van de burgerlijke stand, het nut van dergelijke akten ook voor wereldlijke doeleinden onderkend werd. In het artikel XX van het Eeuwig Edict van 18 juli 1611 van de aartshertogen Albrecht en Isabella werd aan de wethouders opgedragen jaarlijks een authentiek afschrift te maken van de parochieregisters. Maar deze reglementering werd helaas op grote schaal naast zich neergelegd (9), ondanks aanmaningen (zie bvb. de circulaire van 1711 in illustratie (10)). In 1754 werd bij een krachtig decreet van keizerin Maria Theresia van Oostenrijk aan de dorpspastoors opgelegd om dubbels te maken van hun akten van dopen, huwelijken en begrafenissen en deze te bezorgen aan de lokale overheid (11).

- (6) Ook Dendermonde verloor zijn archief. Oostende verloor het in de Tweede Wereldoorlog.
- (7) Voor sommige steden ging zelfs de klapper verloren: zo is er voor Ieper enkel nog een klapper op de huwelijken maar voor Diksmuide is er zelfs helemaal niets meer aan klappers. Schijnbaar werd in die steden nooit een dubbel van de klappers gemaakt (zie de overzichtslijst voor de West-Vlaamse parochieregisters in MERGHELYNCK's *Vademecum...* uit 1896-97, pp. 164-209) en het unieke exemplaar in de gemeente ging verloren met al het andere archief.
- (8) Voor een uitstekend repertorium die voor alle Belgische parochies (en van enkele uit aangrenzende streken in het buitenland) een overzicht heeft voor welke jaren er doop- huwelijks- en begraafregisters bewaard zijn en welke uiterste jaren de klappers dekken, raadplege men H. DOUXCHAMPS & R. TEFNIN, *Repertorium der oude parochieregisters in België - des anciens registres paroissiaux en Belgique - der ehemaligen Pfarregister in Belgien* (Brussel, 1985)
- (9) Een van die zeldzame uitzonderingen is bvb. Beveren-Roeselare, waar ook voor de 17de eeuw een reeks dubbels bestaan. (mededeling van Wilfried Devoldere)
- (10) Met dank aan Michiel Dobbelaere die deze vond in archief van de gemeente Drongen.
- (11) Ook twee ordonnanties van maart 1752 die het Edict van 1611 opnieuw herhaalden hadden al even weinig succes. Pas na de ordonnantie van 6 maart 1754 kreeg het maken van dubbels wel een ruime toepassing. De last werd nu wel bij de pastoors gelegd. Er waren ook sancties voorzien voor wie in gebreke zou blijven en vanaf 1778 kwam er zelfs een vergoeding. Vanaf toen ook werden de peters en meters van de dopelingen genoteerd, vorige huwelijken vermeld en de datum en plaats van begravenis opgenomen. Voor Zonnebeke bv. werden de dubbels geverifieerd door de griffier Gerardus Boutten: in het parochieregister vinden we aan het eind van het jaar 1752 bv. de nota: *Naer collatie accordeert met den double rustende ter griffie van Zonnebeke. Mij toeconden als greffier G.D. Bouten 1753.* Bij het jaar 1753 vermeldt hij ook dat hij het register gekregen heeft van de *tegenwoordige pastoor Lutun*.

Ditmaal werd dit decreet wel goed opgevolgd. Deze dubbels, die zich in Brussel bevonden tijdens de Wereldoorlogen bleven gespaard van vernieling. Vandaar dat men van de meeste gemeenten van de West-Vlaamse frontstreek toch parochie-registers vindt voor de periode 1754-1796. En uiteraard bevatten hierin de huwelijks- en de begraafakten ook de personen die vóór 1754 geboren werden, zodat men soms op basis daarvan ook tot rond 1700 kan opklimmen. De meeste genealogen zullen deze akten wel op de microfilmen op de Rijksarchieven gevonden hebben, maar misschien niet beseft hebben dat het om dubbels gaat. We bevelen zelfs aan deze dubbels in zijn geheel te lezen en nota te nemen van alle akten waar de gezochte naam in voorkomt, al is het maar als een peter, meter of getuige in een akte betreffende andere personen.

Wat nu voor de periode waar geen akten meer voorhanden zijn ? Dan moet men wel echt zich concentreren op de klappers.

Meestal is het quasi onmogelijk om genealogische verbanden alleen uit de klappers af te leiden. Bij zeldzame of ongewone familienamen, kan men soms iets meer waarschijnlijke hypothesen over verwantschappen maken. Vermelden de klappers op de dopen ook de ouders, dan heeft men een geluk bij een groot ongeluk en kan men in eerste benadering de gezinnen terug reconstrueren. Maar zelfs ook in dit laatste geval moet men nog steeds zeer omzichtig te werk gaan en de vermoede verwantschappen nooit meer dan als eerste werkhypothesen beschouwen. Raadpleging van talrijke andere bronnen is nodig om de hypothesen te toetsen, bij te stellen, te bevestigen of finaal te verwerpen. Met welke andere bronnen dit dient te gebeuren valt echter buiten het bestek van dit artikel. Dit artikel richt zich uitsluitend op de klappers als een bron en hoe het onderste uit de kan er uit kan gehaald worden.

2. De opmaak van hiatentabellen.

Bij elke speculatie over familieverbanden vertrekkende van de gegevens van de klappers, lijkt het ons essentieel dat men zich altijd eerst verzekert van een precies idee waarvan deze klappers de reflectie zijn. Het is bvb. niet verantwoord te stellen dat een persoon niet in een bepaalde parochie geboren, gehuwd of begraven is, omdat hij *'helemaal niet te vinden'* is in de klappers. In de eerste plaats dient men zeker te weten dat het ontbreken van de persoon niet te wijten is aan het niet vermeld zijn in de klapper van ooit wel bestaande akten. Ook in de 18de of 17de eeuw gingen al wel eens stukken of hele registers verloren door brand, waterschade, niet-teruggebrachte ontlening of door simpele verwaarlozing. Het kan de 19de eeuwse ambtenaar belast met het opmaken van indices niet verweten worden geen namen te noteren in de klapper als hij niet over de akten beschikt ... Maar hoe weten wat de oorspronkelijke reeks originele akten was waarover hij beschikte bij het opmaken van de klapper ? Dit kan mits een misschien wat saai, maar uiteindelijk niet overdreven lang werkje:

Men gaat als volgt te werk: men maakt een lijst of een lege vakjestabel voor alle jaren van 1550 tot 1800. Dan neemt men de bestaande klapper op bvb. de dopen van voor naar achter door en plaatst voor elk jaar waar men minstens één doopakte

in de klapper vindt een kruisje bij het desbetreffende jaar in de tabel (12). Zo zal men snel zien voor welke tijdsperiode er akten voorhanden waren en waar zich hiaten voordien.

Een voorbeeld van een dergelijke 'hiatentabel' ziet men hieronder:

D	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9
1580									x	x
1590	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
1600	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
1610	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
1620	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
1630	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
1640	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
1650	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
1660	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
1670	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
1680	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
1690	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x

H	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9
1580									-	-
1590	x	-	x	-	-	x	x	x	x	x
1600	x	-	x	x	x	x	-	x	x	x
1610	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
1620	x	x	x	-	x	x	x	x	x	x
1630	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
1640	x	x	x	x	x	-	-	-	-	-
1650	-	-	x	x	x	x	x	x	x	x
1660	x	x	x	x	x	x	-	-	x	x
1670	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
1680	-	x	x	x	x	x	x	x	x	x
1690	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x

- (12) Men zou natuurlijk ook voor elk jaar voor elk voorkomen in dat jaar een aankruising kunnen maken, zodat men ook het aantal akten voor elk jaar kent. Men kan hierin zo ver gaan als men wil, in de limiet alle data uit de hele klapper overschrijven en chronologisch ordenen. Zo zou men ongeveer op de maand na nauwkeurig kunnen bepalen wanneer de hiaten beginnen en eindigen. Dit is natuurlijk een stuk meer werk maar niet echt essentieel voor het beoogde doel. Een goede praktijk die niet veel meer werk vergt is misschien toch steeds minstens 2 vermeldingen per jaar aan te kruisen. Jaren met slechts één akte vallen dan op. Deze kunnen dan nader bekeken worden om na te gaan of het eventueel niet om een foute notering in de klapper gaat.

B	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9
1580										
1590										
1600										
1610							x	x	x	-
1620	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
1630	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
1640	x	x	x	x	x	x	-	-	-	-
1650	-	-	-	-	x	x	x	x	x	x
1660	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
1670	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
1680	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
1690	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x

D	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9
1700	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
1710	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
1720	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
1730	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
1740	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
1750	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
1760	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
1770	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
1780	x	x	x	x	-	-	-	-	-	-
1790	x	x	x	x	x	x	x			

H	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9
1700	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
1710	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
1720	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
1730	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
1740	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
1750	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
1760	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
1770	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
1780	x	x	x	x	-	-	-	-	-	-
1790	x	x	x	x	x	x	x			

B	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9
1700	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
1710	x	x	-	x	x	x	x	x	x	x
1720	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
1730	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
1740	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
1750	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
1760	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
1770	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
1780	x	x	x	x	-	-	-	-	-	-
1790	x	x	x	x	x	x	x			

Hiatentabellen voor de Doop-, Huwelijks- en Begraafklappers van Zonnebeke 1588-1796.

Voor de parochie Zonnebeke ziet men op deze tabellen meteen, dat er behoudens kleine hiaten, alleen een groter hiaat van een achttal jaren voorkomt in de huwelijken en begrafenissen rond 1645-1653 en een hiaat van 6 jaar in zowel dopen, huwelijken als begrafenissen in 1784-1789. De klapper is dus duidelijk opgemaakt uitgaande van een op dat ogenblik nog zeer volledig bewaarde reeks van akten en weerspiegelt dus vrij goed de gehele bevolking over de 18de en 17de eeuw (13). De periode 1784-1789 die over de hele lijn ontbreekt stemt bijna overeen met de ambts-termijn van de pastoor Patricius van Elslande (1784-1791).

Een ander voorbeeld van hiatentabellen voor een beperkte periode en enkel voor de doop- en huwelijksakten vindt men hieronder.

D	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9
1600	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
1610	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
1620	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
1630	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
1640	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
1650	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
1660	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
1670	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
1680	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
1690	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x

- (13) Wanneer pastoor Joannes Baptist Bossuyt van Zonnebeke zijn ambt (1778-1784) opnam, schreef hij in het parochieregister zelf een inventaris van de registers die hij op de pastorie aantrof. Hieruit blijkt dat alle akten in zes registers genoteerd waren, waarvan het laatste van die zes pas het jaar tevoren begonnen was. (reg. 1: D1588-1616, H1590-1616, reg. 2: DHB1616-1656, reg. 3: D1656-1706, HB1656-1707, reg. 4: D1706-1750, H1707-1755, B1707-1747, reg. 5: D1750-1776, H1756-1776, B1747-1776, reg. 6: DHB1777-1778. Over het eerste register schreef hij: *dien van de doode is hier niet te vinden*. (maar misschien is die ook wel nooit gemaakt geweest, over het algemeen werd met begrafenisregisters pas veel later begonnen dan dopen en huwelijken).

H	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9
1600	-	-	-	-	-	x	-	x	x	x
1610	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
1620	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
1630	x	x	x	-	-	x	x	x	x	x
1640	x	-	x	-	x	x	x	x	x	x
1650	x	x	x	x	x	x	x	-	-	-
1660	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
1670	-	-	x	-	-	-	-	-	-	-
1680	-	-	-	-	-	-	x	x	-	-
1690	x	x	-	x	x	x	x	x	x	x

Hiatentabellen voor de Doop- en Huwelijksklappers van Passendale 1600-1699.

Vindt men een gezochte doop-, huwelijks- of overlijdensdatum niet in de klapper, in periodes waar andere akten wel degelijk voorhanden zijn, dan kan men al met meer zekerheid het vermoeden uiten dat er geen akte werd opgemaakt.

3. Het verdomhoekje der onleesbare namen.

Niet onbelangrijk is ook eens een blik te werken op de familienamen "X" of de "*illisibles*" in de klappers. Zoals men wel zal begrijpen zullen de onleesbaar bevonden familienamen vooral in de vroegste jaren voorkomen, omdat het schrift in die ver vervlogen tijd het moeilijkst te lezen valt. Toch is een notering van het aantal "X" vermeldingen in elk van die vroegste jaren op een jaartabel niet helemaal overbodig, maar dan best gecorreleerd aan het totaal aantal akten (leesbare en onleesbare) voor die vroegste jaren.

Bvb. voor Zonnebeke is er een zeer duidelijke cesuur in de leesbaarheid/onleesbaarheid waar te nemen rond 1630: vóór 1630 werden bijna 60 % van alle akten als onleesbaar gebrandmerkt, na 1630 zijn er opvallend veel minder: slechts enkele per jaar. Het ontbreken van een gezochte akte, kan bijgevolg nog steeds verondersteld worden als toch ooit wel bestaand hebbend wanneer deze in de periode vóór 1630 te situeren is, maar is veel minder waarschijnlijk voor de periode daarna.

4. Interne audit van de klapper op de huwelijken.

In de klappers op de huwelijksakten werd bijna steeds zowel de huwende man als de huwende vrouw opgenomen. (dat leverde de ambtenaar voor de lezing van slechts één akte een dubbele vergoeding op, hij werd immers betaald per aantal opgenomen namen in de klappers ...). Het loont altijd de moeite om ook eens de klapper na te slaan op de naam van de echtgenoot of echtgenote. In principe moet men daar identiek dezelfde informatie vinden. Is dit zo, dan hoeft verder niets te gebeuren. Is dit niet zo, dan heeft men de vinger gelegd op een fout ! En het onderste uit de kan van de klappers halen betekent ook weet te hebben van foutieve informatie en zo mogelijk waarheid van fout te kunnen scheiden. Stel dat er bvb. een

verschil is in een onderdeel van de huwelijksdatum, bvb. 20 maart 1732 bij de man, 20 maart 1742 bij de vrouw. Welke van beide is dan fout ? Uitsluitel kan bekomen worden als de klapper ook een kolom heeft waarin het bladnummer uit het oorspronkelijke register is opgenomen waar de akte zich bevond. Men overloopt dan de klapper op zoek naar regels van huwelijksakten met hetzelfde of iets hogere of lagere bladnummers en let hierbij telkens op de data van die andere akten. Die moeten uiteraard heel dicht bij de werkelijke huwelijksdatum van het echtpaar liggen. Dan valt heel snel door de mand welke van de twee de foutieve moet zijn.

5. Tot de dood ons scheidt: huwelijken in de begraafakten.

Huwelijken vindt men niet alleen in de huwelijksakten ! Heel veel huwelijken zijn ook op basis van begraafakten aan te tonen. Immers in de begraafakten werd ook de overlevende echtgenote of echtgenoot bij naam genoemd, ofwel werd vermeld dat de overledene, weduwe of weduwnaar was van die man of deze vrouw. Die informatie wordt meestal ook in de klapper op de begraafakten mee overgenomen. Hebben we hier geen informatie over het huwelijksjaar en -plaats, we hebben wel de naam van de partner en een uiterste datum waarna resp. waarvóór deze partner zelf overleed.

6. Migranten op het spoor komen.

Het ontbreken van een huwelijks- en/of geboorteakte van een bepaalde voorouder in de gemeente waar hij begraven werd en waar zijn kinderen te situeren zijn, kan wijzen op een inwijking uit een andere parochie. Tenminste als men een positief bewijs heeft dat de akten in de gezochte periode niet ontbraken wanneer de klapper opgemaakt werd en ook niet veel kans maakten om naar de onleesbare verwezen te zijn. (zie uw hiatentabel en de studie der X-en)

In dit geval stelt zich dan de vraag, waar komt hij of zij vandaan ? Uiteraard zijn de buurdorpen de eerste kandidaten om onder de loep te nemen. Maar indien ook daar geen sporen gevonden worden, wat dan ?

In dat geval heeft de genealoog er alle belang bij om de *Totaalindexen op de Klappers Parochieregisters* te raadplegen. In een project van VVF-Genealogie & Computer, dat reeds een decennium loopt, worden samengevoegde naamindices gemaakt van alle familienamen, voorkomend in de parochieregisters van alle gemeenten van een bepaald arrondissement. Op die manier ziet men in één oogopslag voor een volledig arrondissement (dat tientallen parochies ineens omvat) of een bepaalde familienaam er al dan niet voorkomt in de in de 19de eeuw opgemaakte klappers. Het vermijdt het eindeloos zoeken in tientallen microfilmen van klappers van parochieregisters. Alle Vlaamse provincies, op de grootste steden na, zijn op die manier reeds volledig bewerkt.

7. Reconstructie van de gezinnen.

Uit de klappers op de doopregisters valt ook nog wel één en ander af te leiden betreffende de gezinssamenstelling. Heeft men het geluk over één der in een later stadium aangemaakte klapper op de dopen te beschikken toen de

gewijzigde wet al voorschreef dat de ambtenaar in een extra kolom de ouders van de boreling moest opnemen, dan is er nauwelijks een probleem voor de weder-samenstelling van de gezinnen.

Maar een groot percentage van de klappers op de doopregisters hebben zo'n kolom helaas niet. Wat dan ?

Soms zijn er betreffende een bepaalde familienaam op een bepaald tijdstip minder dan een handvol potentieel verschillende gezinnen. Het is lonend om de doopdata van alle kinderen met de familienaam waarop men zoekt chronologisch te rangschikken en na te gaan of het niet mogelijk is uit die lijst, groepen van kinderen van zelfde gezinnen te onderscheiden. Uiteraard kunnen die pogingen pas gebeuren nádat men eerst voor de klappers op de doopregisters de hiatentabel heeft opgemaakt en de X-en studie uitgevoerd, zodat men hiermee rekening kan houden bij het al dan niet trekken van conclusies.

Voor het afbakenen van groepen van kinderen die kunnen geacht worden te hebben behoord tot éénzelfde gezin, moet rekening gehouden worden met een reeks biologische en sociale randvoorwaarden:

- uiteraard zijn er geen geboortes meer mogelijk na het overlijden van de moeder (ten laatste op het moment van een geboorte, bij sterven in het kraambed) en negen maand na het overlijden van de vader.
- in principe zijn er ook geen geboortes vóór het kerkelijk huwelijk van de ouders.
- kinderen worden geboren tijdens de periode van vruchtbaarheid van de moeder en in principe pas ná het huwelijk. Dit brengt de maximale tijdspanne waarin een echtgenote kinderen baart op een vijftwintig jaar.
- daar een zwangerschap negen maand duurt, betekent dit dat twee kinderen met dezelfde familienaam, geboren met een tijdsverschil van bvb. drie maand onmogelijk tot hetzelfde gezin kunnen behoren. Maar om geboortes al dan niet te mogen situeren binnen éénzelfde gezin is rekenen met een negen-maands-termijn eigenlijk een veel te korte periode. In de praktijk moet men werken met termijnen van 21 tot 27 maanden. Na de zwangerschapsperiode volgt immers een zoogtijd van één tot anderhalf jaar en de onvruchtbaarheid van de moeder tijdens die periode (14).
- in de naamgeving van de borelingen kan men ook aanwijzingen vinden voor de start van een nieuw gezin. Een ongeschreven, maar vaak toegepaste regel was dat de eerstgeboren zoon genoemd werd naar zijn paternele grootvader, de eerstgeboren dochter naar haar maternele grootmoeder. Waren er onder die grootouders reeds overledenen, dan kon een (oudste) broer of zuster die rol van voornaamgever vervullen. Die grootouderlijke invloed trok zich nog meer door in het peter- en meterschap van borelingen, maar dit is hier natuurlijk niet bruikbaar als men enkel over klappers beschikt.

Pieter Donche

(14) J.-M. LERMYTE, Het kind in de 17de en 18de eeuw, in: *Vlaamse Stam*, jrg. 26, nr. 1, jan. 1990, p. 21.

RUBRIEK VOOR BEGINNERS.

VAN STEEKKAART TOT FAMILIEGESCHIEDENIS

In onze handleiding hebben we onder het hoofdstuk 'De verwerking van de gegevens' reeds gewezen op het belang om een systeem te steken in onze opzoeken. N.A. Hamers wist dit dan ook te verwoorden in de treffende titel van een brochure uitgegeven door de Nederlandse Genealogische Vereniging: 'Van Ordening tot familiegeschiedenis'(1). In de voorgaande artikels van deze rubriek voor beginners hebben we vooral aandacht besteed aan de eerste bronnen waarmee de zoeker te maken heeft, documenten thuis, de registers van de Burgerlijke Stand en de Parochieregisters. Zelfs met deze primaire bronnen voelt men al gauw de noodzaak om een systeem te steken in de opzoeken. Eén van de belangrijkste regels bij genealogisch onderzoek is dan ook orde houden in de opzoeken. De tijd van vlugge notities op de achterkant van een rouwbrief is hopelijk voor goed voorbij. De moderne genealoog werkt met steekkaarten, die hij eventueel verwerkt in een genealogisch computerprogramma en kiest dan voor een bepaalde vorm van genealogische gegevensverwerking.

DE STEEKKAART

Ieder verantwoord wetenschappelijk historisch onderzoek is noodzakelijk gebaseerd op de gegevens die de zoeker noteert op zijn steekkaarten. Noodzakelijke gegevens zijn hierop de vindplaats van de bronnen: het archief, de bestanden, de nummers, de bladzijden. Verder zal het subject nader omschreven te worden.

We geven een voorbeeld van een steekkaart voor historisch onderzoek:

FN: VERHULST
RAK (Rijksarchief Kortrijk: archiefbewaarplaats) OSAK (Oud stadsarchief Kortrijk: fonds of archief waaruit stuk afkomstig is) 2069 (inventarisnummer) (in dit geval voorlopig nummer) f° 5 (folionummer of bladzijde)
Productieboek Vierschaar Kortrijk, 1627-1644 (oud nr. 85) (omschrijving document) 3.12.1627 (datum akte)
Daneel Verhulst fs Hubrechts, 80 jaar, in Moorsele, heeft wel gekent Tanneken Capelle die gedeeld heeft de goederen van Willem Capelle haer vader en voorts dat Pieter de Mulnaire en Joos van Steenkiste hebben getrouwd elck een dochter van voorn(oemde) Tanneken Capelle geproc(eert) by Jan Onraet haeren man. (afschrift document of deel ervan)

Dergelijke steekkaarten laten toe gegevens op naam te klasseren. Op die manier vinden we later gemakkelijk onze gegevens terug. Let er wel voor op om altijd hetzelfde formaat te gebruiken. Voor demografisch en genealogisch onderzoek kunnen afzonderlijke steekkaarten ontworpen worden. We kunnen fiches ontwerpen volgens akte: b.v. de gegevens die we uit een geboorteakte halen, een overlijdens-

(1) J. ROELSTRAETE, *Handleiding voor genealogisch onderzoek in Vlaanderen*, Roeselare, 1998, p. 64 e.v. - N.A. HAMERS, *Van ordening tot familiegeschiedenis*, Amsterdam, 1990, p. 39

akte, huwelijksakten (2). Dergelijke fiches worden o.m. gebruikt bij demografisch onderzoek van b.v. een hele gemeente. Uiteraard kunnen ook genealogen hieruit nut trekken.

PERSOONSFICHES EN GEZINSKAARTEN

Uiteindelijk worden de gegevens samengebracht op persoonsfiches of gezinsbladen. Aangezien het gezin toch voor het grootste gedeelte de basis vormt van alle genealogisch onderzoek gaat onze voorkeur uit naar deze gezinsfiches. Ze dwingen ons om aan gezinsreconstructie te doen. Ieder genealogisch onderzoek zou trouwens moeten uitgaan van de samenstelling van een gezin. Dus niet alleen de relatie tussen een kind en zijn ouders, maar eerder de relatie tussen Man/vrouw en alle kinderen. Hoewel dit de duur van de opzoekingen zal verlengen, krijgen we op die manier een grotere zekerheid over de juistheid van onze gegevens. De juiste identificatie van een persoon hangt voor ons vooral af van de juistheid van de afstamming. Deze identificatie wordt bepaald door de gegevens uit verschillende akten. Om aan die gegevens te geraken zullen we heel dikwijls een omweg moeten doen. De huwelijksakte van een broer of zuster kan b.v. helpen om de overlijdensakte van een van de ouders op te sporen. Gegevens in de gezinskaart kunnen met behulp van tekens genoteerd worden (3). Op de fiche voorzien we plaats voor bronopgave (4). Bij een gezinskaart kunnen een aantal persoonsdossiers gevoegd worden, die o.m. gegevens uit andere (secundaire) bronnen bevatten, waar persoonlijk documenten in bewaard worden (5).

Man	Vrouw
Familienaam + Voornaam (ook varianten)	
° te ... op (bron) (geboorte)	
= te ... op ... (doopsel)	
get. / peter	
get. / meter	
Vader:	
Moeder:	
+ te ... op (bron) testament	
(+) te ... op (begrafenis) (bron)	
beroepen (+ datum)	
Gegevens over huwelijk en ondertrouw: plaats, datum, getuigen	
Huwelijkscontract	
Kinderen:	
Andere geraadpleegde bronnen:	

(2) Zie bvb. de modellen in: M. FLEURY, L. HENRY, *Nouveau manuel de dépouillement et d'exploitation de l'état civil ancien*, Paris, 1965, pp. 44-53.

(3) Zie onze handleiding, p. 82.

(4) De gezinskaarten door de VVF uitgegeven hebben hun degelijkheid bewezen. Het staat uiteraard iedereen vrij om een eigen fiche te ontwerpen.

(5) J. ROELSTRAETE, Onze rubriek voor beginners: documenten in het huisarchief, in: *Vlaamse Stam*, jg. 37, 2001, pp. 210-213.

Voor ieder nieuw gezin nemen we een nieuwe fiche. Een persoon kan dus vermeld worden als kind, maar ook als ouder van een nieuwe gezinsfiche.

Keuze van het onderzoek: opklimmen of dalen ?

Genealogisch bestaan er inderdaad twee werkwijzen (en een derde die de combinatie is van de eerste twee). Bij het begin van onze opzoekingen zullen we moeten een keuze maken welk genealogisch onderzoek we willen : zoeken we m.a.w. de ascendenten of voorouders (opklimmend) of geven we de voorkeur aan de afstammelingen van een verre voorouder (afdalend), dan zoeken we de descendenten. We kunnen deze twee groepen verder indelen. Bij de opklimmende genealogieën kunnen we kiezen uit een stamreeks of een kwartierstaat. Bij de stamreeks beperken we ons tot de naamdragende voorouders van een bepaald individu, de rechte mannelijke lijn dus (6).

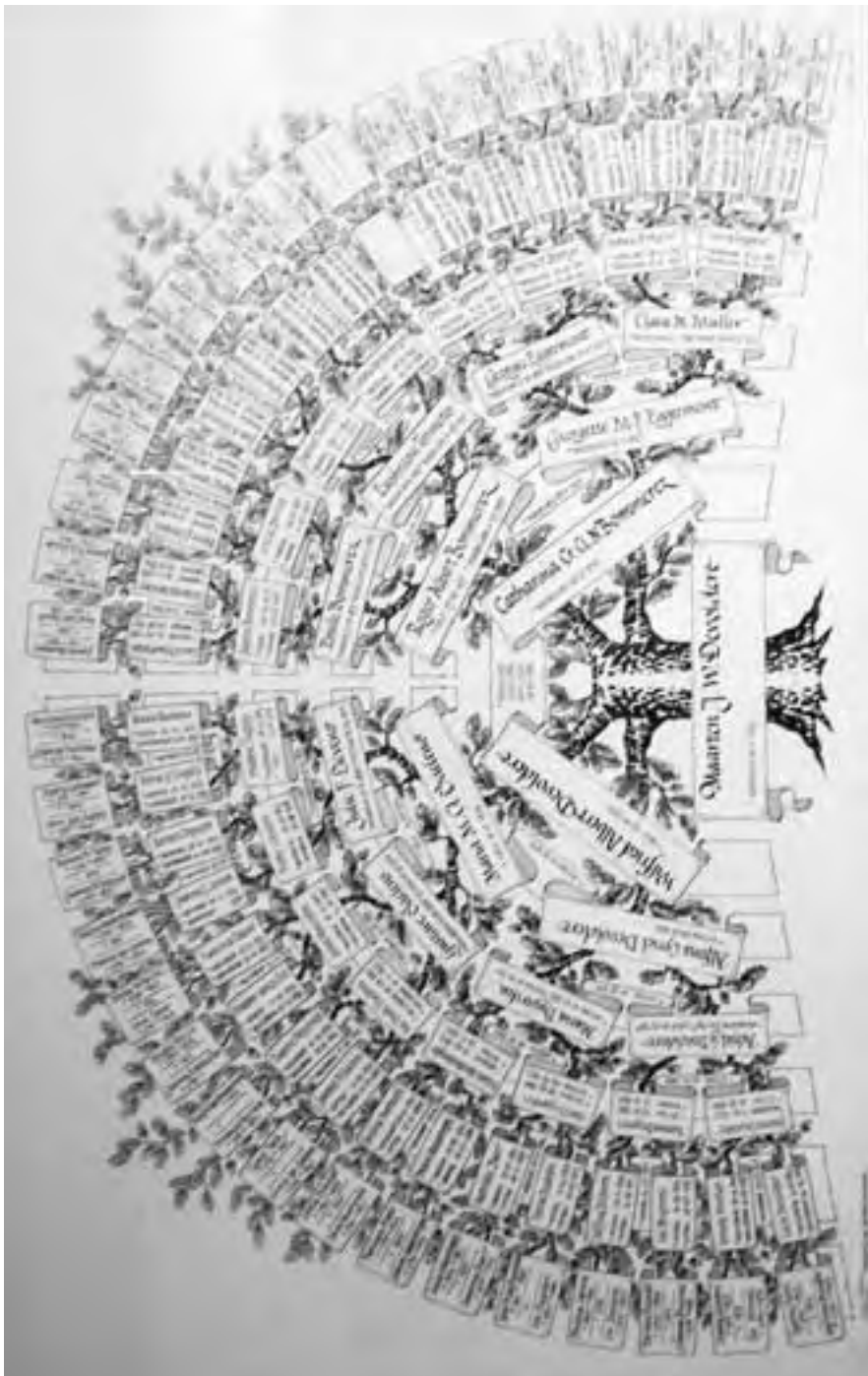
Bij de afdalende genealogieën hebben we de keus tussen genealogie (in de enge betekenis van het woord (ook wel stamboom genoemd) – maar deze benaming wordt ook voor andere vormen gebruikt) en parenteel. In het eerste geval zoeken we alleen de naamdragende afstammelingen van een bepaald ouderpaar, in het tweede geval zoeken we alle nakomelingen van een ouderpaar, ook deze via vrouwelijke lijnen. Strikt genomen behoort ook de afstammingsreeks tot de afdalende genealogie.

We zullen enkele van deze werkwijzen nader behandelen. Maar velen zullen alvast de vraag stellen: Wat moeten we kiezen ? Wat raad je ons aan ? We kunnen de keuze niet in iemand anders plaats maken. Wie alleen interesse heeft voor eigen familienaam zal kiezen voor een genealogie: de voorstelling van alle naamdragers die we van een bepaald stamboom kunnen terugvinden. Maar dit is niet de gemakkelijkste manier om een onderzoek te beginnen. Alleen al de wet op de persoonlijke levenssfeer staat op de loer om allerlei obstakels op onze genealogische weg te leggen. Daarom raad ik toch aan om de opzoekingen te starten met een kwartierstaat. We zullen vlugger in het archief terecht kunnen en doordat we verplicht zijn om in de breedte te werken en dus minder vlug in de tijd vooruitgaan, leren we geleidelijk en beter allerlei hindernissen overwinnen: bronnenkennis, oud schrift. We komen via dit onderzoek ook gemakkelijker in contact met andere zoekers. We stellen via deze werkwijze al gauw vast dat we van iedereen familie zijn.

DE KWARTIERSTAAT

Het is de vorm waar de meeste genealogen zeer vlug mee vertrouwd raken. Synoniem is voorouderstafel (zoals in het Frans tableau d'ascendance of in het Duits Ahnentafel). De meeste genealogische tijdschriften publiceren geregeld kwartierstaten van al of niet bekende personen. Het woord kwartierstaat dankt eigenlijk zijn naam aan de heraldiek. In de vier kwartieren van een wapen plaatste men de wapens van de vier voorouders. Onder kwartierstaat verstaan we een opstelling van

(6) Als ooit de wet op de familienamen verandert, zal het moeilijk worden om een aantal definities te handhaven. We kunnen stamreeksen dan wel vervangen door afstammingsreeksen. In tegenstelling tot voorouderreeksen kunnen hier wel verschillende familienamen voorkomen. Men spreekt ook wel eens van moederreeksen (D. Stammreihen und Mutterstamme !)

de genealogische gegevens van alle voorouders van een bepaald persoon. In een kwartierstaat gaan we uit van één individu. Dit is de kwartierdrager /-draagster of om het in het Latijn te zeggen: de probandus of probanda. In andere wetenschappen waar ook wel eens kwartierstaten worden opgesteld heeft men het ook wel eens over de cujus. Deze persoon vormt de eerste generatie. Hij krijgt volgens het algemeen aanvaarde nummeringssysteem van Kekule het nr. 1 (7). Dan komen de ouders. Let wel op: de persoon in kwestie kan maar één vader en één moeder hebben. Stiefouders spelen dus geen rol in een kwartierstaat en worden bij een grafische voorstelling dan ook niet weergegeven. Bij de moeder is er meestal geen twijfel, bij de vader des te meer. Maar een genealoog doet niet aan biologisch onderzoek. De genealoog aanvaardt het burgerrechtelijk bewijs. Wat in de documenten staat wordt als juist aangenomen. Vader en moeder vormen de eerste parentatie (8) of de tweede generatie en krijgen de nrs. 2 en 3. De Romeinse cijfers die men bij de voorstelling van een kwartierstaat ziet, slaan dus ofwel op generatie (als men begint met I bij de probant) of op de parentatie (als men begint met I bij de ouders). En zo gaan we gewoon verder met de vier grootouders (4-7), de acht overgrootouders (8-15), de 16 betovergrootouders (16-31), enz. Met andere woorden: bij iedere volgende parentatie krijgen we een verdubbeling. Althans theoretisch. Iedereen die zijn kwartierstaat opstelt zal op een gegeven ogenblik merken dat een bepaalde voorouder meermaal voorkomt. Omdat in een kwartierstaat een persoon een kwartier vormt, spreken we liefst van kwartierherhaling. Er is m.a.w. vooroudergelijkheid. Sommigen spreken van kwartiervdubbeling. De term kwartiervdubbeling zie ik liever voorbehouden voor kwartieren die men niet kan terugvinden (denk aan een vondeling of een onbekende vader). Kwartierherhaling komt heel veel voor bij adellijke families of bij sommige gesloten leefgemeenschappen. Het huwen van personen die dezelfde voorouders hebben wordt endogamie genoemd. De verhouding tussen het theoretisch aantal voorouders en het aantal werkelijke voorouders wordt implex genoemd.

Bij het nummeringssysteem Kekule stellen we verder vast, dat het nr. 1 uitgezonderd, alle mannelijke personen een even en alle vrouwelijke personen een oneven nummer hebben. Het nummer van de vader is altijd het dubbelgetal van het kind, de moeder krijgt hetzelfde getal + 1. Het laatste nummer van iedere generatie geeft ook aan hoeveel personen er vermeld worden.

Een kwartierstaat kan op allerlei manieren voorgesteld worden. Gezien het systeem, kan gebruik gemaakt worden van vooraf gemaakte formulieren. Er zijn formulieren van acht en meer kwartieren. Er zijn zelfs hele boeken voor 256 en meer kwartieren.

De meeste formulieren stellen de kwartierstaat in tabelvorm voor. Er zijn heel mooie decoratieve formulieren in de handel. Ook vroeger waren kwartierstaten soms pareltjes van kunstzinnige afwerking. Vooral adellijke kwartieren met wapenschilden van alle voorkomende families zijn een streling voor het oog. De lijstvorm is het best geschikt voor publicatie. Hier kan men ook meer gegevens in kwijt dan in een tabelvorm.

(7) Zo genoemd naar de Duitse genealoog Stephan Kekule von Stradonitz (1863-1933). Dit systeem werd echter voordien al toegepast door Hiëronymus de Sosa (1676) en werd zelfs al in de 16de eeuw gebruikt door de Duitser Michael von Aitzing (1533- ca. 1593)

(8) term die afgeleid is van parentes = ouders en alleen bij vooroudersonderzoek wordt gebruikt. Bij andere werkwijzen spreekt men van generaties.

Hoe boeiend het kwartierstaatonderzoek ook moge zijn, we willen toch voor een paar gevaren waarschuwen. Het gevaar is niet denkbeeldig dat louter kwartieronderzoek nooit leidt tot familiegeschiedenis. Men beperkt zich bij het noteren te veel tot de primaire gegevens. Men is wel eens geneigd te vlug vooruit te gaan. Noteer dus zeker meer dan de noodzakelijke gegevens. Heb oog voor peters en meters, uur van geboorte en overlijden, de verschillende beroepen, de woonplaatsen, huwelijkscontracten, enz...

Als men niet alle akten opzoekt of niet aan gezinsreconstructie doet lijkt het gevaar van te vlugge conclusies niet denkbeeldig. We controleren best de gegevens die we van anderen overnemen. Zeker nu we wellicht al te gemakkelijk kwartieren kunnen plukken op internet. Fouten doen zich wel niet zo veel voor als het onderzoek gebaseerd is op akten van de Burgerlijke Stand, maar wel in het ancien regime. Parochieregisters laten correcte identificatie niet altijd toe. Tot onze scha en schande moeten we bekennen dat ook wij wel eens een te vlugge conclusie trokken toen de bronnen geen uitsluitsel gaven. Confrontatie van verschillende bronnen als parochieregisters, poorterslijsten, staten van goed, enz. is heel belangrijk. Ook ervaren genealogen maken fouten als het alleen om kwartieren gaat. Een ver doorgedreven genealogisch onderzoek van één bepaalde familie zal dan ook veelal betrouwbaarder zijn. Wie een genealogie in de enge betekenis opzoekt werkt vollediger, zowel geografisch als in de tijd. Bij kwartieronderzoek is men te vlug geneigd om te veel op dezelfde plaats te zoeken. Ook voor kwartierstatenonderzoek zijn gepubliceerde genealogieën belangrijk. Toch best enkele steekproeven nemen op de betrouwbaarheid van de gegevens. Anderzijds moet men zijn voorouders van één van de kwartieren niet al te ver gaan zoeken. Kam eerst maar eens de omgeving uit. Toch moeten we onderscheid maken: wie zijn voorouders in een bepaalde stad vindt, zal andere besluiten trekken dan iemand die zijn ascendenten vooral op het platteland terugvindt. In mijn moeders kwartieren die zich vooral in Brugge situeren, komen voorouders toe vanuit Frans-Vlaanderen en vanuit Nederlands Limburg. Mijn vaders kwartieren zijn zowel wat de beroepen als de geografische spreiding betreft typisch landelijk. Ze blijven te zoeken binnen een beperkte straal. Al zitten ook hier uitschieters. Een soldaat van bezettende troepen bleef al eens hangen. En hoewel een naam als Danckaert heel Vlaams klinkt, wijst de nota in een van de overlijdensakten (*Silvae ducensis*) op een afkomst uit 's Hertogenbosch. Verre verplaatsingen zijn bij een kwartierstaatonderzoek dan ook niet uitgesloten. Het kan dus een hele, ook dure, onderneming worden.

In een volgende aflevering zullen we uitgebreid terugkeren op de afdalende genealogieën.

Johan Roelstraete

RUBRIEK VOOR BEGINNERS

HOE VER KUNNEN WE OPKLIMMEN

MET ONZE STAMBOOM ?

In de eerste folder van de VVF – nog opgesteld door Michiel Mispelon – lezen we de vier meest gestelde vragen door beginnende (en ervaren !) zoekers: Wat betekent mijn familienaam ? Heb ik ook een familiewapen ? Hoever kan ik terug ? Bestaat er iets over mijn familie ? Op enkele vragen zullen we in de toekomst dieper ingaan, nu willen we de voorlaatste vraag even beantwoorden. Dus:

Hoe ver kan ik terug ?

Een pasklaar antwoord dat voor iedereen zou geldig zijn, is er zeker niet. Wellicht had je dit ook niet verwacht ! Het antwoord hangt van nogal verschillende factoren af.

- In welke streek zoek je ?
- Zijn er voldoende documenten bewaard gebleven ?
- Ben je van plan om enkele jaren te zoeken om zo ver mogelijk te geraken ?
- Tot welke sociale groep behoorden je voorouders ?

Adel (1)

Hervé Douxchamps startte in 1997 in het tijdschrift *Le Parchemin* met een rubriek *Les quarante familles belges les plus anciennes subsistantes*. Deze rubriek wil eigenlijk een antwoord geven op de vraag of men de families in ons land kent die met zekerheid opklimmen tot de 14de eeuw of meer zelfs, tot de 11de en vroegere eeuwen ? Uiteraard komen voor de 12de eeuw alleen adellijke families in aanmerking. De vele artikelen die Hervé Douxchamps sindsdien wijdde aan een kritisch onderzoek van heel wat bekende genealogieën tonen zeker aan hoeveel voorzichtigheid dient geboden. Indien er geen bronnen zijn, worden uiteraard ook geen sporen nagelaten. Vervalsingen zijn in vroegere eeuwen soms schering en inslag. Opklimmen tot de 14de eeuw is echter geen adellijk voorrecht. Vele poorterlijke families klimmen tot de 14de eeuw en zelfs verder op.

Welke bronnen dienen geraadpleegd ?

De vraag die onze lezers echter terecht stellen: "Welke zijn dan die bronnen die ons toelaten om hoger op te klimmen ?"

De primaire bronnen

Wie zich terdege aan 't werk zet, geraakt dank zij de **registers van de Burgerlijke Stand**, de **bevolkingsregisters**, eventueel aangevuld met bronnen uit de Registratie, het kadaster, de belastingen, kiezerslijsten, het notariaat, militieregisters, de pers, enz... (2), zeker zonder moeite tot 1794.

(1) J. ROELSTRAETE, *Handleiding voor genealogisch onderzoek in Vlaanderen*, Roeselare, 1998, pp. 387-389. Uitgegeven door VVF - Roeselare. Verder afgekort als HLG.

(2) Al deze bronnen worden uitvoerig behandeld in onze handleiding.

De Franse tijd kan wel enkele problemen opleveren, wegens het ontbreken van akten, maar die kunnen gewoonlijk aangevuld worden door ook de moderne parochieregisters te consulteren (3).

Dan bieden zich de **parochieregisters** aan. Ondertussen moeten we al ingezien hebben dat het geen zin heeft om alleen de stamreeks uit te zoeken. Men moet de zaken een beetje groot zien, wil men niet voortdurend op een dood punt arriveren. Het zal er gewoonlijk op aankomen alle parochieregisters van de streek waar men terecht komt te doorzoeken. En liefst niet uitsluitend afgaand op de bestaande tafels (4). Familieleden kunnen ook getuige, peter of meter geweest zijn. Misschien moeten we ook de familie van de dochters even uitpluizen en niet alleen oog hebben voor de zoons. Wellicht zal een doopgetuige een belangrijke schakel in het onderzoek blijken.

Bij het onderzoek met de parochieregisters moet men een beetje geluk hebben. Met enkele voorouders van mijn kwartierstaat kwam ik in Marke terecht. Voor de familie De Lo (5) mocht ik het voor bekeken houden. Er zijn slechts enkele registers bewaard voor het einde van de 18de eeuw en een eerste register behelst de periode 1620 tot 1699. Een heel groot hiaat dus. En toch hebben we voor de Markse familie Van Steenhuyse die kloof kunnen overbruggen. Om te beginnen waren er enkele huwelijksakten uit het begin van de 19de eeuw die de grootouders vermeldde tot een stuk in de 18de eeuw. Mede door enkele andere bronnen konden we toch de 17de eeuw overbruggen en zelfs opklimmen tot de 16de eeuw (6). Kuurne is nog zo een geval met parochieregisters die eerder laat beginnen. Het oudste register vangt pas aan in 1690. Ook Otegem heeft ons heel wat kopzorgen gebracht. Voor heel wat kwartieren hebben we de zaak moeten opgeven. Op een register van 1611-1622 na met alleen uittreksels, beginnen de bewaarde registers pas in 1726. Voor de familie Libbrecht hadden we dan wel het geluk dat we konden aansluiten bij een gepubliceerde genealogie die dank zij de bronnen uit het stadsarchief van Oudenaarde kon opklimmen tot de 14de eeuw.

Laten we het om te besluiten zo stellen dat men met een beetje geluk en zorgvuldig uitpluizen van de parochieregisters kan opklimmen tot de eerste helft van de 17de eeuw.

Andere bronnen ? Wat moet ik allemaal leren ?

Toch moeten we ook, willen we een volledig beeld hebben van de familie, andere bronnen consulteren. Meteen leren we de bronnen kennen die we later nodig zullen hebben voor uitgebreider onderzoek. Het is uiteraard ook belangrijk dat we ondertussen het **Oud Schrift** volledig onder de knie krijgen (7), dat we een

-
- (3) J. ROELSTRAETE, Onze rubriek voor beginners. De burgerlijke stand in de Franse tijd, in: *Vlaamse Stam*, XXXVIII (2002), p. 90.
 - (4) Een goed hulpmiddel om te zien waar de familienaam voorkomt is de *Totaal-Index op Klappers Parochieregisters*, een uitgave van Genealogie & Computer (in boekvorm of op cd-rom).
 - (5) Uitgaande van onze kinderen kwartiernr. 299 Anna Catharina De Lo (+ Marke 1787) x Petrus Josephus Beyens (° Wortegem 8.5.1740, + Waregem 3.4.1805).
 - (6) Terugggevonden tot in de 17de generatie: nr. 75776 Adriaen Van Steenhuyse (+ v 1555) x Catelgyn tVoos (de Vos), + v 11.12.1564. Hun zoon Willem + Zwevegem v 30.3.1555 en was getrouwd met Catheline De Jaghere.
 - (7) HLG, pp. 270-275.

inzicht verwerven in de **instellingen van het oud regiem** (8), dat we wellicht ook de taal van de documenten leren kennen en interpreteren. Voor de parochieregisters hadden we een summiere kennis van het Latijn van doen, maar ook Middelnederlands of Oud Frans zullen we op onze weg ontmoeten. Het zal nodig zijn de **woordenboeken** (9) te leren kennen die ons verdwenen woorden helpen verklaren. Al geven die ook niet altijd uitsluitel. Al die zaken verplichten ons geregeld het archief te bezoeken. Hoe nuttig internet ook is, het is daar niet dat men de 'stiel' zal leren ! Je zal veel van je vrije tijd in het **archiefonderzoek** moeten steken. Je moet met andere woorden werkelijk door het stamboomvirus aangetast worden en de vaste wil hebben om door alle zure appels te bijten.

Soort bronnen

Het soort bronnen kan uiteraard van streek tot streek verschillend zijn. Zelfs in Vlaanderen zijn er onderlinge verschillen; zelf zou ik wellicht verloren lopen in sommige mij onbekende Brabantse of Limburgse bronnen. Zo spreken we in Vlaanderen van Wettelijke Passeringen of schepenakten, in Limburg heeft men het over gichtenregisters (10). Wat in Vlaanderen lijkschouwingen heet, noemt men in Brabant akten van visitatie (11). Doodhalmen is een soort boedelverdeling typisch in de kasselrij leper. Zo heeft iedere regio zijn eigen specifieke benamingen voor soms dezelfde instellingen.

Wie de moed heeft om de hele **verzameling Vlaamse Stam** te doorlopen, leert die verschillen wel zien. Neem het Land van Waas. Gedurende jaren publiceerde A. Maris genealogieën uit deze streek. Opklimmen tot het begin van de 16de eeuw is er dank zij de **hoofdcijnsboeken** geen uitzondering (12).

Als voorbeeld nemen we de familie Van Raemdonck (13). De verste voorouders zijn Gillis Van Raemsdonck en zijn zonen Symon en Pieter. Symon wordt al genoemd in 1376. Wie in Brabant onderzoek doet en toevallig terecht komt in één van de **geslachten** van Brussel, Leuven of Hoegaarden zal voldoende bronnen en publicaties vinden om heel hoog op te klimmen. * Er zijn ook 16de-eeuwse **lijsten van weerbare mannen**.

Uiteraard zijn we zelf het best vertrouwd met het oude graafschap Vlaanderen. Maar ook binnen dit gebied liggen de kaarten soms heel verschillend. Zo zijn voor de Westhoek de problemen voldoende bekend. De vernietiging van het stadsarchief van leper kan maar voor een deel ondervangen worden door raadpleging van het fonds Merghelynck (14).

(8) HLG, pp. 276-291.

(9) HLG, pp. 254-256.

(10) F. GOOLE, *Ik maak ook mijn stamboom op*, Hasselt, 1970, p. 51.

(11) A. VAN VLIET, *Brabanders gezocht*, 's-Hertogenbosch-Den Haag, 1995, p. 65.

(12) HLG, p. 360.

(13) A. MARIS, Van Raemdonck. Land van Waas, in: *Vlaamse Stam*, XVI (1980), pp. 257-266.

(14) K. PAPIN, *Zoekgids voor het fonds Merghelynck*, VVF-Westhoek, 1993.

Zijn de bronnen bewaard gebleven ? Waar moet ik zoeken ?

Vooraleer een diepgaand onderzoek op te starten, zullen we ons informeren over de geschiedenis van de archieven in de streek waar we zoeken (15). We maakten al gewag van het vernielde stadsarchief van Ieper. Ook de archieven van Doornik (voor Vlaanderen belangrijk, vooral kerkelijk) werden in 1940 door oorlogsgeweld vernietigd. In Kortrijk ging na de oorlog het gerechtshuis in de vlammen op. Archief kwam soms op een centrale plaats terecht. Zo kunnen we lokaal archief terugvinden in de Raad van Vlaanderen waar het als bewijsmateriaal moest dienen. Anderzijds behielden gemeenten wel eens hun oud archief en zullen we lokaal moeten zoeken. Veel archief van heerlijkheden kwam terecht in familiearchieven. Een zoektocht naar het familiearchief waar het archief van de lokaliteit waarnaar we zoeken terecht kwam, is ongemeen nuttig. Wat steekt er niet allemaal in familiearchieven als het fonds d'Ennetières, het archief van des Cantons de Montblanc (Ploutho), de Limburg Stirum. En in familiearchieven bewaard in Gent steken niet alleen zaken die dienstig zijn voor Oost-Vlaanderen.

Bronnen die de link leggen tussen de periode voor 1600 en de periode waar de parochieregisters beginnen

Er zijn enkele algemene bronnen die we voor de periode laten we zeggen tussen 1550 en 1650, bijna zeker moeten raadplegen. Ik som er enkele op:

- lijsten van weerbare mannen (ca 1635) (Kortrijk en Ieper uitgegeven)(16)
- tellingen van voor 1600, b.v telling vee en grond kasselrij Kortrijk 1593 (17)
- de penningkohieren, vooral XXe-penningkohieren van 1572 (18) geven voor die periode alle eigenaars en pachters
- status animarum (staat van de zielen) opgemaakt door de pastoor van de parochie (dikwijls begin 17de eeuw)
- Bronnen die niet direct genealogisch zijn kunnen toch veel inlichtingen verschaffen. Zo zijn er allerlei **rekeningen** (kerkrekeningen, parochierekeningen, disrekeningen, kasselrijrekeningen, stadsrekeningen (19)).

Belangrijkste bronnen

Twee instellingen hebben bronnen opgeleverd die soms tot een heel stuk in de Middeleeuwen teruggaan: de **poortერი** en de **weeskamer** (20).

(15) Voor het rijksarchief: H. COPPENS, R. LAURENT, *Het Rijksarchief in België/Les archives de l'état en Belgique 1796-1996*, AR, Brussel, 1996, 661 blzn. Geschiedenis van de instelling en bio-bibliografisch repertorium van de archivariissen.

(16) HLG, p. 373. Verder: J.CALLENS e.a., *Weerbare mannen in de Roede van Tiel anno 1638*, Tiel, 2000. RAG, Raad van Vlaanderen, 946.

(17) RAK, Bruine pakken, 6523. zie ook HLG, p. 372.

(18) HLG, p. 364.

(19) Zo is F. HOLLEVOET, *Stadsrekeningen Tiel: 1500-1610*, Tiel, 2000, 770 blzn. Een goudmijn voor wie Tielse voorouders heeft.

(20) HLG, pp. 337-343 en 322-334.

Poorterslijsten en buitenpoorterslijsten gaan voor sommige gebieden heel ver terug. Oudenaarde slaat hierbij alle records. Ook Kortrijk kan prat gaan op lijsten van 1382, 1440 en 1530. De jaarlijkse lijsten vanaf 1540 laten toe met grote zekerheid genealogieën van poortersfamilies op te stellen. Combinatie met andere bronnen is echter noodzakelijk.

Vooral de weesregisters en de staten van goed geven stof om een echte familiegeschiedenis op te bouwen. Neem daarbij de wettelijke passeringen (of akten en contracten, schepenakten) die in Kortrijk en Oudenaarde gegevens bevatten die de hele kasselrijbevolking aangaan. Ook de registers van het gerecht bieden informatie voor de periode voor 1600. Denk eraan dat hierin naast strafrechterlijke ook heel wat burgerlijke zaken steken.

Bronnen die verband houden met **goederenbezit**, met **lenen** en **heerlijkheden** gaan soms heel ver in het verleden terug. Alles hangt hier weer af van het bewaarde archief. Familiearchieven, maar ook archieven van abdijen of kapittels bewaren soms heel oude en genealogisch interessante documenten. We denken dan aan denombrementen of leenverheffen (ook terug te vinden in het archief van de Wetachtige Kamer in Brussel), leenboeken, rente- en cijnsboeken, spijkerboeken (21).

Gepubliceerde familiegeschiedenissen

Voor de streek van Kortrijk en Roeselare tonen enkele uitgegeven familiegeschiedenissen aan hoever men wel kan opklimmen.

- Enkele voorbeelden uit het Kortrijkse

Bij de familie Van Steenkiste konden we praktisch tot de eerste naamdrager opklimmen. En dan zitten we in de 14de eeuw (22). Met onze kwartieren sluiten we ook aan bij de familie Van Hoonacker. Hier is de verste voorouder Jan van den Hoenackere die ca. 1345 moet geboren zijn (23). Met de familie Gheysen konden we opklimmen tot het einde van de 14de eeuw (24) tot een zekere Pieter Gheysin. Ook bij de familie Van Ackere vonden we aansluiting. Hier is onze verste voorouder Willem van den Ackere, schepen van Kortrijk, overleden ca 1360 (25).

Via de familie Van Belleghem (26) is er aansluiting met de families Cauchement (Coussement), Rohaert, de Costere. Met die familie de Costere is toch enige voorzichtigheid geboden. Niet alle publicaties mag men klakkeloos

(21) HLG, p. 354-367. L. JANSSENS, Feodale documenten

(22) J. ROELSTRAETE, *Het geslacht Van Steenkiste. 600 jaar Zuid-West-Vlaamse familiegeschiedenis*, Heule, 2003

(23) E. VAN HOONACKER, *Geschiedenis van het geslacht Van Hoonacker/Vanhoenacker(e) 1345-1963*, Kortrijk, 1964.

(24) J. ROELSTRAETE, Onze voorouders Gheysen. Zes eeuwen familiegeschiedenis (14de-20ste eeuw), in: *Familiekroniek Gheysen-Sabbe*, Handzame, 1978. (en onuitgegeven: J. ROELSTRAETE, *Zes eeuwen Familiegeschiedenis Gheysen in de streek van Kortrijk (14de-20ste eeuw)*, Heule, 2002, 95 blzn.)

(25) E. DE RIDDERE, *Histoire de la famille van Ackere*, Brugge, 1952 (Recueil 3 Tablettes des Flandres).

(26) J. ROELSTRAETE, Enkele aanvullingen bij de familie Van Belleghem uit Bellegem, in: *Vlaamse Stam*, XX (1984), pp. 161-167.

geloven en overnemen. Zo zou de echtgenote van Olivier van Belleghem (° ca 1435, + Bellegem ca 1490), Jacquemine de Costere een dochter zijn van Gerard de Costere en Jacquemine van Moerkerke. Er is tot nu toe echter geen enkele bron gevonden die dit bevestigt. Ooit heeft Dr. Jan Soete dit als hypothese gesteld en anderen hebben dit dan maar direct voor waar overgenomen. De familie Dugardyn (27) zochten we op tot ca. 1345. We kwamen in Moeskroen terecht. Dis is eveneens het geval voor de familie Quidousse (28).

Onze eigen familiegeschiedenis klimt op tot Wouter van der Houfstrate die in 1397 in Meulebeke overleed. Andere bekende families waarbij we kunnen aansluiten: Ghekiere, Van(den) Neste, de Mets, van Landeghem, van Outryve.

- Voorbeelden uit Oudenaarde

Onze verste voorouder komt uit de familie Van den Dorpe. Goesin Vanden Dorpe fs Willem geboren voor 1250 draagt in onze kwartierstaat het nr 13.125.120 (29) ! Een andere voorouder (5.047.808) Willem Raepzaets was buitenpoorter van Oudenaarde in 1324. Ook bij de familie Libbrecht zijn we verwant. Daneel Libbrecht geboren rond 1300 woonde in Ingoogem (30). De familie Meerhaeghe werd opgezocht door Jan (+) en Herman Van Meirhaeghe. Ook hier klimt men zo goed als zeker op tot de eerste naamdrager.

- Buiten de streek tussen Leie en Schelde

In onze kwartieren komt de Lauwse en Markse familie de Proost voor. Deze familie vindt zijn oorsprong bij een familie van Aalsterse schepenen. De verste voorouder is Jan de Proost, schepen van Aalst in 1301 (31). Families in Midden-West-Vlaanderen zullen er minder vaak in slagen heel ver in de stamboom op te klimmen. De recente familiegeschiedenis van de familie Van Canneyt gaat terug tot Marijn Van Canneyt die ca. 1490 in Ardoosie geboren is (32). Families als Van Hille die toch tot ca. 1350 opklimmen (lichtegem) zullen zeker geen regel zijn (33). Notabele families uit het leperse werden soms wel opgezocht voor de catastrofe van 14-18. De publicaties zijn dan soms bron geworden, maar moeten wel kritisch bekeken worden. In ieder geval toont dit staal van publicaties voldoende aan hoe ver we met onze voorouders kunnen geraken. Maar het blijft een hele opgave !

Johan Roelstraete

(27) J. ROELSTRAETE, *De familie Dugardyn, weleer du Gardin alias van den Bogaerde (1345-1981)*, Brugge, 1981.

(28) J. ROELSTRAETE, De voorouders van Pieter Jan Gezelle en hun kinderen, in: *Heulespiegel*, nr. 30 (1999), pp. 14-39.

(29) F. en A. VAN DORPE, *De familie van (den) Dorpe*, Kortrijk, s.d., 200 blzn.

(30) J. DE LAUNOIS, Généalogie Libbrecht (alias Libberecht), in: *L'Intermédiaire*, nr. 241 (1986) I, p. 2 e.v.

(31) L. DE PROOST, Genealogie de Proost in Oost- en West-Vlaanderen, nazaten van 'Rode Ridders'? Ridders en Schepenen in het middeleeuwse Aalst, in: *Vlaamse Stam*, XXXIV (1998), pp. 281-295 en 463-475.

(32) G. VAN CANNEYT, *De familie Van Canneyt, Vancanneyt, Canneyt. Vijf eeuwen geschiedenis 1500-2000*, Koksijde, 2003.

(33) W. VAN HILLE, *Histoire de la famille Van Hille*, Brugge, 1954 (Recueil Tablettes des Flandres)